GLAVBERI

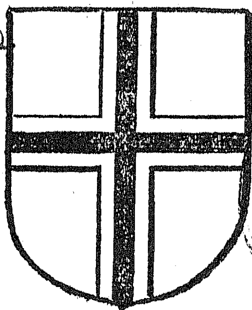
Opera

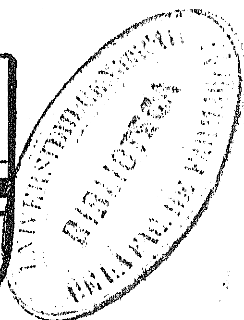
IOHANNIS RUDOLPHI GLAUBERI
APOLOGIA

Contra mendaces

CHRISTOPHORI FARNNERI
Calumnias,

Ex Germanico in Latinum Idioma trans-fusa.

AMSTELODAMI,

1655.

ANTIQUUM EST PROVERBIUM,

Qui ſtercus contrectat, ſtercore polluitur, Sive vincat, ſive perdat, oletum redolet.

Atiſque ipſâ experientiâ comprobatum. Rixarum, muliebri levitati, quam homini Chriſtiano magis convenientium, maximus ſemper oſor exſtiti, quas quantum licuit, nunquam non declinavi, injurias ferre præ-optans, damna ferens, tacens, cedens quæ mihi jure vendicare debebam, dummodo pace fruerer, quam DEUS hactenus Satis benigne conceſſit, neque mihi ætate provecto, cum me mundo maximè abdico, à verſutis hominibus moleſtias creatum iri, unquam ſuſpicatus fui; ſed perfidus Farnnerus non laceſſi-

tus, lites mihi movet, dum non meam modò personam, sed etiam omnia mea scripta superbâ invidiâ obtrectare, contemnere, explodere satagit, & famosas literas quibus me bonis exosum redderet, passim spargit; quod indignum facinus, licet ex multis cognoscerem, credere non sum ausus, donec ipsius manu exarata epistola ad meas manus perveniret, qua perlectâ, detestandam hominis multis nominibus mihi obstricti impietatem satis mirari non potui.

Ecquid pudet te, Farnnere, omnia mea scripta aliorum contemptui exponere, quæ neque intelligis nec unquam intelliges & ante hac laudibus extulisti, prout testimonio autographi tui comprobari potest? Non equidem de te meritus sum, ut me apud omnes cavillari meaque scripta ceu inutilia proclamare non verearis. Decuisset te potius ut pro multivariis à me tibi præstitis beneficiis, tota vita tua & humanum & gratum te mihi exhiberes, quippe cum sanctissimè id tua spondeat obligatio, qua spreta omnia mea beneficia detestabili ingratitudine compensas, quod quidem obligationi tuæ è diametro contrariatur. Quorsum infitiaris, te præcipuas tuas scientias à me habere, quas tamen unicuique ceu tuas

tuas venales exponis, meque insuper contemnis?

Nunquam sane adeò infidum te credidissem, quin candidum te hominem esse existimavi, quippè cui aliàs tanta non communicassem.

Non infitiaberis credo, te ex pago Lochoviensi bis ad me Kitzingam venisse, meque orasse, ut uno atque altero secreto tibi subvenire dignarer, quò victum tuum haberes.

Nonne bis repulsam passus vacuusque domum redire coactus es, hoc prætextu, quasi tempore te informandi destituerer? Cumque tertia vice redires, persuaderi mihi passus sum, ut tibi nonnulla secreta pro vili remuneratione communicarem, hac conditione, ut illa tibi secretò credita neminem me inscio doceres, in cujus rei fidem me data obligatione assecurasti, te omnia secretissimè custoditurum, sub pœna infamiæ omniumque bonorum amissione. Cur datam fidem illam fefellisti? fractisque promissis, memet ipsum apud omnes nefariè calumniaris, cum tamen cum tota familia tua mihi fidelem te promiseris? testibus non solum tuis obligationibus sed & tuis ad me datis literis: nec dubito, quod si illas per-

 didis-

didiſſem, aut illis ad convincendum te deſtituerer, quin omnia negare imò juramento te obſtringere auderes, te planè nihil boni ex me habere, quemadmodum jam jam cæpiſti, inque calumnioſo tuo ſcripto omnia mea ſecreta contemnis, tuaque (prout putas, quæ tamen mea ſunt) laudas & prædicas. Ecquid dubitas lecto hoc me pœnituiſſe, quod tanta tibi concrediderim, quod quidem nunquam factum eſſet, niſi adeo te mihi obligaſſes, te illa in mei & tui emolumentum apud me in meo Laboratorio elaboratum. Quid verò illis faciam? perierunt, deperdita ſunt, quæ tamen & mihi & tibi ſufficientiſſimè victum ſubminiſtrare potuiſſent, niſi à te publicata forent.

Quid quæſo jam exindè ad te lucri redibit, cum ea ubique vulgata fuerint? Quocirca cum videam, doloſè ea mihi abalienata eſſe, teque illa apud quoſvis, me contempto, in tui incrementum jactare, utiliſſimum eſſe duco, omnia iſta ſecreta (quippe quorum fructu mihi amplius frui non licet) toti orbi nota facere: Ego etiam ſine illis Dei gratia vivere poſſem: Quod ſi verò merces tuas, quas iniquè poſſides & unicuique venales exponis, ſimul omnes à te emam, totique orbi largiar, qua ratione

tam, repentè alias recuperare velis, tù videris. Ego ſane nihil amplius tibi conferam, nec infidus quondam meus famulus, quem ad te pellexiſti, quicquam tibi dare poterit, quicquid enim intra biennium ex me videre ei licuit, id omne jam tibi dedit, quod etiam inter merces tuas jam repoſuiſti venumque expoſuiſti. Quis fidem tibi habebit, cum me adeò enormiter fefelleris? Unuſquiſque te abominabitur, tuumque fugiet conſortium, nec immeritò, ſiquidem hanc legem tuamet tibi dixit obligatio: Atque ita delictum in authorem recidet, certoque divina ſubſequetur pœna, qua tibi nihil erit certius. Fateor quidem nonnullos quoque alios iniq; me læſiſſe, nemo tamen adeò nefariè actu; quos tamen altiſſimum Numen (cui vindictam commiſeram) ita punivit, ut unus hac alter alia ratione condignam facto ſuo mercedem retulerit. Quin tolerasſem adhuc mercimonium tuum pro lubitu tuo te exercere, nec te Lochgoviam uſque inſecutus fuiſſem, quò obligationem tuam tibi ob oculos ponerem, ſed Deo vindictam commiſiſſem: Quia verò non contentus es, quod ea, quæ à me habes quæque ſecretò te cuſtoditurum temet obligaſti, quibuſvis hominibus ob vile lucrum venalia
 offeras,

offeras, & commodum, quod mihi debebatur, ad te trahas, ſed præterea me & quicquid ex me habes, contemnis, quod in ſummum meum detrimentum vergit, ampliuſque tolerari nequit, ideoque calumniis atque obtrectationibus refertas tuas literas, quas per omnes regiones divulgaſti, punctuatim refutare, meque & res meas, in quas iniquiſſimè & nefariè inveheris, contrà eas defendere conſtitui, ut toti mundo pateat, quanta tua erga me fuerit perfidia, quodque infernalibus actum ſtimulis cor tuum, contra omnem æquitatem horrendis mendaciis, conviriis atque calumniis, in me ſæviat: Scias equidem nihil mihi moleſtius accidere, quam quod cogar mendaciſſimis tuis nugis tempus perdere, quod longè utilius impendere poſſem; quare quantò breviſſimè licebit ad nugaciſſimas tuas literas reſpondere decrevi:

Quilibet ſapiens facilè videbit, quam frivola tua ſit excuſatio. Ecquid putas ſanæ mentis hominem tibi crediturum, ſi dixeris, te ſcientiarum tuarum fundamenta non mihi debere? minimè, nemo enim non ſcit, te ante biennium ne crucibulum quidem igni admovere ſciviſſe, multò minus vel minimum æris examen inſtituere potuiſſe;

Quod

Quod à me non didicisti, id te infidus meus famulus docuit, quem adeò magni facis, cum tamen satis superque scias, quantoperè de eo conquestus sim, quanta perfidia erga me usus sit, quemque eam solum ob causam, ad te recepisti; ut ab eo omne id, quod duorum annorum spatio, quibus apud me vixit, vidisset, expiscari posses, licet te non fugeret, quod nihil horum, quæ à me viderat & didicerat, ulli hominum communicare ei integrum esset.

Atque ita ejus secreta, quæ à me viderat, in te transfers, pactaque cum eo in meam & meorum perniciem sancis: Hoccine est boni viri? Non solum ea, quæ à me habes sed & ea, quæ perfidus meus famulus tibi contulit, certo pretio venum prostituis, cum tamen concessum tibi non sit, ut alterius res, in quas nihil juris habes, venales exhibeas. Quid multis, rem ipsam aggrediemur, obtrectatoriasque tuas literas inspiciemus, quamque horrendis mendaciis & calumniis eæ refertæ, sint lustrabimus:

Sed priusquam illud aggredior, obligationes tuas in certissimum fidei tuæ pignus mihi relictas tibi ob oculos ponam, ut ejus intuitu ceu ex speculi reflexu quam candidus sis, penitus cognoscere possis, & quam fide-

liter pollicita tua ſervaveris, & unuſquiſque exindè videat, præſertim verò illi apud quos calumniis tuis denigrare me voluiſti, quàm perfidè multivaria mea tibi præſtita beneficia ingratitudine compenſes.

OBLIGATIO PRIMA,

Quam FARNNERUS loco Juramenti mihi dedit, ita habet:

QUANDOQUIDEM, Nobiliſſimus, Spectatiſsimus, Doctiſsimuſque Dominus Iohannes Rudolphus Glauberus, infra dicto mihi nonnullas ex ipſius ſcientiis & ſecretis ſingulari quodam erga me motus affectu, communicavit, oſtendit atque demonſtravit, ſimul tamen ſilentii legem mihi injunxit, idcirco promitto atque polliceor ſub fide famæ atque Exiſtimationis meæ, Deumque ejus non minus quàm Chriſtianiſsimi mei teſtem facio, quod inſcio illo nemini mortalium, quisquis etiam ille fuerit, harum rerum nec verbum nec factum manifeſtare velim: poſito verò (quod Deus avertat) me cuiquam harum rerum quicquam communicaſſe, tunc lubens, volenſque omni jure renuncio, abſolutamque ei poteſtatem concedo, omnes meas res, opes atque bona, ſive mobilia ſive immobilia ſint, ad ſe tanquam caduca transferendi,

ferendi, deque illis pro lubitu suo constituendi: Nec *id solùm, quin potestatem ei concedo, me apud quosvis ceu perfidum & scelestum proclamandi & diffamandi ut omnium hominum sim abominatio, qua de causa silentii leges mihi quàm strictissimè servandæ erunt.* E *contrà ob collata mihi hæc beneficia me totum quasi ei dedo unà cum dilecta conjuge & liberis meis in omnibus licitis & honestis ad obsequendum ei, unà ire quocunque tendat, labores ejus sublevare & (quod* DEUS *prohibeat) si prior moriatur, totius ejus familiæ curam suscipere paratissimus, quam curam vicissim ille meis quoque promisit: Confido igitur (si fata mihi vitam concesserint) me usque ad extremam ejus senectutem ei subsidium & fulcrum futurum. In cujus rei fidem his sigillum meum consuetum præfigere & manu mea subscribere volui. Actum* Kitzingæ die 15. *Iun.* 1652.

Testis

Spirensis Canonicatus Quæstor
Lochgoviæ & Horrhemi

Christophorus Farnnerus.

SECUN-

SECUNDA OBLIGATIO.

EGO *Christophorus Farnnerus pro tempore Spirensis Canonicatus Quæstor Lochgoviæ & Horrhemi in Ducatu VVurtembergensi, omnibus & singulis, quibus hæc fortè legenda exhibebuntur notum facio, quod Nobilißimus Dominus Iohannes Rudolphus Glauberus pro exili redhostimento nonnulla secretorum suorum mihi communicarit, tandemque firmum fœdus mecum inierit, ad hunc nempe modum, ut spondere coactus sim, me propter omne id, quodcunque mihi vel contulerit vel in posterum collaturus sit, non solum ipsi, sed & liberis ejus tota vita mea debitam gratiam relaturum. Quandoquidem verò vitæ nostræ terminus æquè ac mortis horis incertus est, primaque obligatio non satis luculenta atque clara est, ea de causa ad meliorem explicationem nempe promitto atque polliceor, ita me Deus amet, perque summam Numinis cœlestis promißionem & juramentum, quo unquam veritati testimonium perhiberi solet, præterea sub fide famæ atque existimationis meæ, cujus intuitu ad servanda promissa ullus Christianus induci potest, nempe si (quod ut Deus clementißimè avertat quotidianis & ardentibus precibus expetere non intermittam) prædictus Dominus Glauberus unà cum dilecta conjuge sua præmatura mor-*

te

te decederet, liberis nondum in matrimonium collocatis, denuò promitto sub fide supremi istius juramenti me ea quæ sequuntur fideliter & ut Christianum decet servaturum: Nempe me *ejus superstites liberos unà cum meis liberis ad hæreditatem vocaturum, eosque defuncti Parentis eorum secretis pro virili imbuturum, iisque de omnibus necessariis & requisitis æque ac liberis meis prospecturum, idque hunc ad modum, ut quodcunque ex hæreditate defunctorum* Parentum *ad eos spectabit, id ad eos solos pertineat, suoque id jure poscere illis liceat, & si fortè quid ei decedat, ejus ego æstimationem solvere tenear, ita ut liberi mei nihil juris in illud sibi arrogare poßint. E contrà verò prædicti* Domini *Glauberi liberos (ob communicata mihi secreta, quæ in posterum mihi victum meum suppeditabunt) unà cum liberis meis hæredes meos hisce instituo, ut æqualiter ad hæreditatem meam admittantur & viventis mei beneficiis perfrui poßint. Quod si vero ego* Farnnerus *præter spem, & quod abominor citius huic mundo quam* Dominus *Glauberus valedicerem, tenebitur* Dominus *Glauberus solummodo liberos meos, pro qualitate personarum, secretis suis ita imbuere, ut victum sibi exinde comparare poßint: & ne fortè graves ei sint, pro lubitu suo eum, qui maxime idoneus videbitur, secreto quodam instruere poterit, quo ille postea fratres suos alimentum*

tum

tum sibi parare docebit. Qua etiam de causa filiolum meum Alexandrum prædicto Domino Glaubero ejusque servitiis hisce dico atque mancipo, ita quidem ut quamdiu ei libuerit, puerum illum secum retinere possit, mihi vero eum repetere non liceat, utpote utroque nostrum ei plane obligato:

Quæ tamen omnia ad istum casum utrinque restringenda sunt, nempe si alterius partis Parentes nondum elocatis liberis decedant, quod DEUS clementissime avertere, liberosque nostros à præmaturo parentum obitu immunes præstare dignetur, tunc enim quisque suis liberis pro virili prospicere ipsemet annitetur. Hæc omnia, quo firmius servarentur, non solum consueto meo sigillo sed & in majorem rei gestæ fidem manus meæ subscriptione firmare, hocque chirographo memet obligare volui, ut si forte vel minimum horum à me non servaretur, dicti liberi me ceu perjurum in jus rapere possint. Actum Kitzingæ die 10. Septembris Anno 1653.

LS. Testis

Spirensis Canonicatus Quæstor
Lochgoviæ atque Horrhemi

Christophorus Farnnerus.

NB. HANC

NB. HANC Ego obligationem à Farnnero nec requisivi nec accipere volui, sed eum monui, ut primam, qua contentus essem, servaret: Hanc enim nulla alia de causa mihi dedit, quam ut plura ex me eliceret: Quia vero jam tum fraudes ejus sub odoratus sum, nec pro lubitu suo omnia resciscere potuit, mentionem tandem in aliqua epistola facit datæ mihi de novo obligationis, existimans se ea ad ulteriorem communicationem me obstrinxisse, cum tamen satis superque ei ostenderim, me ea non indigere, sed ei illam redditurum: Quia vero eam recipere recusavit, discerpsi illam quidem, eam tamen ob causam apud me retinui, ut ostendi posset eum de novo se obligasse, quod sine evidenti causa certe non fecit.

Extracta ex Quibusdam literis à FARNNERO ad me datis, ex quibus videre est, quantopere se mihi obstrinxerit.

CERTIOREM *itaque eapropter te facio, me brevi subsequuturum & de certo quodam domicilio, usque ad ulterius iter, nobis prospecturum: Vxor quidem mea quam libentißimè unà iret, ut constituendis hisce interesset, quo pa-*

cto

cto verò id fieri poßit non video, cum commodè id effectum dari non poßit: Constitui tamen post octiduum, nempe die '4/4. Aprilis si per otium & valetudinem meam licebit, hinc proficisci, atque idcirco amicißimis vestris literis repromitto, unà cum dilecta conjuge mea & omnibus meis subsidio tibi me futurum teque bona laborum tuorum parte, summa cum observantia sublevaturum: Quia vero tam citò ad vos iter meum intendere constitui, non opus est hac vice plura scribere. Datum die 26. Martii Anno 1653.

Ex alia quadam Epistola die 17. Julii 1653.

EXCUSATUM *quoque scio me abundè habebis, quod ad te non venerim siquidem omnis culpa penes uxorem meam est, quæ simulando se una ituram clam omnis generis obstacula mihi objecit, ne nefarium istum (convictorem suum dicit, quem postea temporis interfecit) nebulonem perderet:*

Quare etiam atque etiam oratum te volo, ne me derelinquas, sed solito tuo favore prosequi me pergas: Egò vicißim officio meo, quemadmodum promisi, satisfaciam, nec committam, ut quicquam in me desideretur, qua etiam de causa id & melius & citius effectum dabo.

Adhuc ex alia Epiſtola, data die 29. Julii 1653.

QUANDOQUIDEM itaque promiſſa mea, quibus ad te venturum me affirmaveram, ſceleratæ conjugis meæ fraudulenta calliditate irrita facta ſunt, ni fortè ſceleſtum ejus Amaſium itineris ſocium recipere voluiſſem, ideoquè tandem aliquando juſtiſſimum Numen perfidiam illam patefecit & finivit, meque in eum ſtatum collocavit, ut omnia mea conſilia pro lubitu meo ſine ullo impedimento tibi, Domine colendiſſime, permittere poſſim, quare me totum tibi mancipo: & licet præcipuæ authoritatis viri ſuaſerint, ut confeſtim novis nuptiis me applicarem, non tamen faciam, ſed Conſilium tuum, Patris & Patroni loco mihi colende, ſolum ſequar: Quocircà quam primum divortium huicque affinia tranſacta fuerint, mihiquè fata & vitam & proſperam valetudinem concedent, ad te, Patrone colende, me conferam, tuæque tutelæ & protectioni me committam eaque de cauſa de laboratorio quicquam hac vice ſcribere ſuperſedebo, præterquam quod ex literis tuis perſpexi, quod indies compendioſius omnia procedant: quare licet hactenus à multis ſollicitatus fuerim, tamen omnes quantum fieri potuit commodiſſimè à me rejeci, hac addita ſpe, me prius conſenſum tuum acquiſiturum, atque ita manualem

B ope-

operationem nonnullis pro remuneratione (qua insignem pecuniæ summam acquirere possem) communicaturum: quæ tamen omnia usque ad felicem nostrum congressum differentur.

In alia quadam Epistola dicit.

SE *considere quod omnes scriptis editos processus meos elaborare possit, præterquam quod vasa non semper in igne perstent, & Pharmacopolæ medicamenta à se sumere recusent, nisi modum præparandi adderet: Aliàs existimasse se singulis mensibus quinquaginta Imperiales pro parte mea mihi se daturum, prout demonstrari à se possit:* Hæc ejus sunt verba: Quod si mihi obligatum se non scivisset, quorsum singulis mensibus quinquaginta Imperiales mihi conferre voluisset.

Ex his Extractis atque obligationibus quarum plures adduci potuissent, nisi brevitatis studio omissæ essent, abundè liquet, Farnnerum obligatum mihi fuisse, quod tamen non fuisset, nisi quid à me habuisset, quod mihi obstrictum illum reddidisset: Quod si vero obligatus mihi fuit, cur perfidus mihi factus est, meque & mea, quæ à me habet, mendacissimo suo scripto contemnere & deprimere summoperè contendit?

dit? Exindè igitur unusquisque perspicere potest, quid de eo judicandum, & quam perfidè erga me se gesserit, ingratumque animum suum satis superque cognoscendum declaraverit.

NB. Ne vero cuiquam fortè suspicio suboriatur, quasi in detrimentum Farnneri unum atque alterum verbum in mihi datis obligationibus ejus invertissem & pro me interpretatus essem, autographum ejus per Notarios & Testes describi & unà excudi curavi qui non negabunt, autographum ipsius à verbo ad verbum ita habere, quemadmodum typis excusum est.

Specificatio Eorum Chymicorum Secretorum, quæ infra scriptus à Glaubero didicit, & in examine vera esse comperit, illorum quoque quæ hactenus inventa & examini subjecta sunt; ubi sciendum, quod illa, quorum hic mentio nulla fit, quantumvis ea Glauberus deprædicet, in practica secundum ejus informationem voto non responderint; addito simul pretio, quo verissimam examinis trutinam experta secreta, is, qui fortè ea discupiet, pro informatione solvere tenebitur.

1. PANACEA GLAUBERI
30. Imperialibus.

CIRCA quam hæc conſideranda veniunt: Majori ex parte ea ex antimonio conficitur, cui ſecundum vulgarem modum ſulphur extrahitur, quo facto alia adhuc ſit ſeparatio, qua ex integra libra ſulphuris antimonii vix ultra duas aut tres uncias quis ſulphuris puriſſimi accipiet: ſunt quidem adhuc duo alia ſubjecta quę aureũ ſulphur idque melius quam antimonium dant: Reperi vero hactenus modum ex omnibus metallis (excepta Luna & Sole) & mineralibus craſſum & purum ſulphur eorum extrahendi, ex eoque Glauberiano modo tincturas conficiendi: omnia iſthæc annexa Secreta dicto pretio docebuntur.

2. Omnia Mineralia & Metalla in ſcorias reducere, Glauberiano modo in nihilum reducere, & ſine ſumptu in formam ſuam revocare, aut in oleum fluidum aut pulverem aut Tin-

ctūras

ɛturas convertere, quæ ſuperioribus affinia ſunt: viginti Imperialibus.

3. Alkaheſt Glauberi, cumque præparandi modus fortè Glaubero incognitus, firmiorique fundamento ſuffultus, quinquaginta Imperialibus.

4. Omnis generis ærum examina, non quidem in omnia æra, quippe cum fermè quodlibet eorum ſingularem practicam requirat.

5. Flores Corallorum vili ſumptu in copia conficere, decem Imperialibus.

6. Stanno fuſo duritiem dare, ut nitidum fiat & Lunæ ſonitum adæquet, decem Imperialibus.

7. Albas Vitrificationes ſuper vaſa, pro decem Imperialibus.

8. Spiritus Salis in copia.

Hic Glauberiano modo non præparatur: & quamvis inſigne hoc ſit Glauberi mendacium quod uno die in aperto igne quinquaginta libras ſpiritus præparari poſſe affirmavit, ultra unam tamen vel duas libras non pro-

ducet; quare meum hocce inventum longe melius, ſpirituſque hic per ſe eſt, Glauberi vero Vitriolo permiſtus.

Quamvis verò magnam pecuniæ ſummam pro ſecretorum horum communicatione Glaubero dederim, nullum tamen eorum ſecundum ipſius informationem verum eſſe reperi, ſed in omnium ſuperiorum elaboratione ſingularia adminicula quærere neceſſe habui. Sequentia verò, licet à Glaubero ad me deveniſſe videantur, tamen ſecundum ejus informationem planè mihi non ſucceſſerunt, ſed aliud fundamentum indagare coactus ſum, quod à Glaubero ita facilè non invenietur.

9. Spiritus Vitrioli, Nitri, Salis, Aquam fortem & Aquam Regis in Copia præparare, ſulphur etiam, verum nondum examine comprobatum: Hunc modum Glauberus minimè præſtabit vel inveniet, quadraginta Imperialibus.

10. Spiritus Minerales Volatiles in

Co-

Copia conficere, qui ſpiritus priores phlegmate in alembicum aſcendunt, ſupradicti vero poſt phlegma.

NB. Hi ſpiritus guſtu fermè ſpiritum vini referunt, conſimiliterque evaporant, & Corroſionis expertes ſunt: nec dubito quin ex Metallis ejuſmodi ſpiritus quoque præparari poſſint, ſed in Metallicis nondum examen inſtitui.

11 Flores Mineralium & Metallorum fermè ſine decremento compendiosè ſub cooperculo frixatorio quod Glauberus nunquam vidit, decem Imperialibus.

12. Quinta Eſſentia omnium vegetabilium.

Etſi quidem Glauberus in lucem emiſſo ſuo tractatu id quoque polliceatur, nunquam tamen id ex omnibus vegetabilibus præſtabit, ſed ſolum ex calidis, quæ olea dant, quod nullius eſt momenti, illud verò, ex frigidis nempè herbis, artificii eſt: triginta Imperialibus.

 13. Omnia

13. Omnia vina acida in dolio ad maturitatem perducere & viribus augere, ut optimis paria aut meliora fiant, ducentis Imperialibus,

NB. Hic ſciendum eſt, me graviter impegiſſe in tractatione vinariorum Secretorum Glauberi: & ſi mihi mea ipſius induſtria natura non melius innotuiſſet, potuiſſem quidem ſecundum ejus informationem vini vires augere, ſed cum ingrato ſapore, ita ut acidum vinum; nullis artificiis tentatum, præoptarem. Jam verò facilè mihi eſt non ſolum omnes potus ex uvis acidis & dulcibus, ex arboreis fructibus aliiſque in dolio ad majorem maturitatem perducere, viribus augere, ſed & adeo ſuaves reddere, prout cuique libuerit: Quicunque Glauberi vina guſtavit, & inpoſterum mea guſtabit, diſcrimen facilè animadvertet.

14. Omnibus vinis qualemcunque ſaporem libuerit conſtantiſſimè indere.

15. Spi-

15. Spiritum ardentem ex omnis generis frumentis in copia cum magno commodo & lucro, ei qui ex fœcibus vini conficitur simillimum & omnia examina subsistentem, præparare: jamque octo libræ ejus in examen, an aquas marinas sufferre possint, trans mare missæ sunt, quod si examen illud sustinebunt, ducentis Imperialibus.

NB. Præterea non nescius sum omnes spiritus ardentes in unum formam redigere: veluti spiritum juniperi vino adusto ex vino vel frumento facto, similem, vel spiritum vini spiritui frumenti vel juniperi similem reddere, ita ut dignosci non possit, ex quo subjecto prodierit.

Nec dubito ex his quoque notam mihi causam esse, quare potus quidam trans mare vecti corrumpantur: Quod si igitur examinis hujus beneficio certitudo mihi innotescet, dicta causa & quo pacto ei subveniri debeat, à me pro honorario addisci poterit.

16. Om-

16. Omnes Cerevisias viribus augere, ut virtute vino Rhenano nihil concedant, & tamen cerevisia nihil de sapore suo deperdat, sed suavior & durabilior evadat, quippe cum ea hoc pacto non adeò facilè acescat: Quod si verò depravetur, quod longi temporis tractu etiam vino accidit, acetum, quod exinde orietur, vini aceto simile futurum esset: Quinquaginta Imperialibus.

17. Cerevisiæ acidæ dulcedinem reddere, ut intra quatuordecim dies ceu recens vendi, atque ita tribus aut quatuor vicibus sine sumptu denuò quatuordecim dierum spatio constanter dulcis reddi possint.

18. Acetum ex frumentis & consimilibus; aceto vini per omnia simile & constans præparare, quinquaginta Imperialibus.

19. Acetum ex viridibus lignis, quotidiè centum mensuras, una cum oleo ligni præparare sine sumptu, verum si eo quis instar alterius aceti uti velit,

velit, requirit rectificationem, quæ non nihil temporis & sumptuum poscit: decem Imperialibus.

20. Quamvis Glauberus tractatulum ediderit, quo pacto tartarus ex ustis vini fœcibus confici debeat, nihilominus tamen adhuc multos errores etiam secundum ejus oralem informationem commisi, donec excogitatis aliquibus compendiis tandem cum fructu id feci, inque Chrystallos plane redegi.

NB. Quicunque præscriptum tractatuli ipsius sequi volet, ei liberum est.

21. Omnia ♀ æra cum utilitate separare, & emolumentū exinde parare.

22. Ejusmodi ♀ æra si forte ☽ quid habeant, exinde id cum fructu separare, sine jactura cupri & plumbi.

23. Ex Testis & Cupellis vili sumptu & labore plumbum separare.

24. Argentum & Aurum per fusionem separare.

25. Furnum extruere, in quo simul

mul metalla torreri, liquefieri, & in probationibus cineritii examinari possunt, minores probas centum crucibulorum vel ultra continentem, calorem ligno subministrante.

26. Præterea Furnum, in quo sine folle in quantitate per cineritii probationes examinare licet.

Et denique

Quandoquidem minora examina me sæpius deceperunt, si majori quantitate opus aggressus fui, quibus potissimum rebus spes mea innitatur, docebo.

1. In minori examine comperi, me cum spiritu vini (si generaliter præparatus fuerit) omnium subjectorum Vegetabilium, Animalium, Mineralium & Metallicorum anatomen instituere, eorum tria principia separare, volatilia fixa & fixa volatilia reddere, & in alembicum compellere posse.

2. Animam & sal solis ipsum in alembicum compellere, permistumque

que cum ſpiritu & ſale ejus volatili in formam potabilem, inſtar eſſentiarum vegetabilium, reducere.

Quia verò aurum in ejuſmodi eſſentiam reduci poteſt, minus difficilè erit, imperfecta Metalla & Mineralia cum ſuis tribus principiis potabilia reddere: Et hæc principia in volatilitate ſua ſunt inſeparabilia, ideoque quin fixari poſſint non dubito.

3. Præterea in minori examine reperi modum omnibus ſpiritibus corroſivis per hunc ſpiritum generalem corroſionem adimendi, inque oleum dulce ſive menſtruum reducendi, quod in magna quantitate (auxiliante & annuente divinâ gratia) quoque experiri atque effectum dare conſtitui: Quod ſi, ut nullus dubito, voto eventus reſponderit, Glauberus unà cum Alkaheſt ſuo, qui quidem non planè rejiciendus eſt, ad latebras confugere cogetur: eam enim, Numinis divini gratia, ſpem concepi, futurum, ut quodcunque ſubjectum mihi propoſue-

ſuero, id ſeparare, ejuſque tria principia purgare, denuo conjungere, atque ita melius atque purius ſubjectum producere poſſim: Verum enim verò cum toties minori examine deceptus fuerim, non tanquam ipſam veritatem ſed ut ſpeculationes interpretabor: Supradicta verò omnia tam in majori quam in minori copia effecta dare poſſum.

4. Quandoquidem vero tot inſignia novaque ſecreta ſeſe mihi offerunt, ut non poſſim quin ea penitus cognoſcam, ideoque impoſſibile eſt, ut ſupradicta omnia in mei commodum effecta dem: Et quamvis jam multa aggreſſus ſim, ut in poſterum eorum magna quantitas, libris & centenariis vendenda, apud me proſtare poſſit, non tamen adeo invidus ero, ut uni atque alteri, à me id expetenti, pro dicta remuneratione quicquam communicare recuſem, ne ejuſmodi ſcientiæ planè depereant.

Sciendum tamen eſt, perquam mo-

molestum esse cuiquam quid demonstrare, qui Chymiæ & carbonum tractationis planè expers atque rudis sit: quisquis igitur horum quicquam expetet, aut ipsemet me adire aut literas suas hunc in modum mihi insinuare poterit.

Christophoro Farnnero, Spirensis Canonicatus Quæstori, Lochgoviæ atque Horrhemi in Ducatu VVürttembergensi hæ pateant, Dominoque Postarum Magistro Vaihingæ ad Enzam insinuentur.

Hæc sunt verba perfidi illius Farnneri, quibus in mendacissimo & scelestissimo suo scripto utitur.

Spe-

Specificatio eorum chymicorum: Hoc initium, benevole Lector, sivè exordium est ejus mendacissimi scripti, quo ea secreta, quæ à me habet & bona esse reperit, certo pretio aliis vendenda & conferenda specificat: præterea addit, illa, à me jactitata secreta, quæ sibi ex voto non successerint, his addita non esse, sed ea solum, quorum certitudinem examine compererit.

Jam Tabernæ ejus Institoriæ merces explicabimus, & per partes, quid in ea sit, dispiciemus.

Sequuntur jam hæc verba:

I. Panacea Glauberi.

Vid. AA pag. 26

Circa quam hæc consideranda veniunt.

HIc dicit Farnnerus, Panaceam maxima ex parte præparari ex antimonio, præterea adhuc alia duo subjecta esse, ex quibus purius sulphur quam ex antimonio extrahi possit: Quasnam inanes hic venditet phantasias, quidve iis sibi velit, dispicere non possum, cum eum, Farnnerum, nihil aliud, quam ex antimonio purum & medicinale sul-

ſulphur beneficio ſingularis cujuſdam Liquoris, qui mihi Alkaheſt vocatur, extrahere docuerim: addit etiam, ſe ex omnibus metallis & mineralibus (excepto Sole & Luna) ejuſmodi purum ſulphur extrahere & Glauberiano modo in Tincturas convertere poſſe.

Hanc primam ejus poſitionem mea excipit declaratio: Farnnerus dicit hic, ex quo ſubjecto Panacea illa præparetur, potiſſima nempè ex parte ex antimonio, eamque cuivis à ſe expetenti pro certo pretio, triginta nempè Imperialium, communicaturum ſe pollicetur: Perſpexiſti verò, benevole Lector, ex ipſius mihi data obligatione, quantoperè ſe obſtrinxerit, omnia illa, quæ ſibi communicaſſem, ſub pœna infamiæ omniumque bonorum ſuorum amiſſione, ſecreto ſe habiturum, nullique quicquam eorum communicaturum: Fateor quidem me, continuis ejus ſollicitationibus fatigatum, ipſum Panaceæ præparandæ modum docuiſſe, ſed nullo alio ex ſubjecto quam ex antimonio: hanc Panacæam antimonii Farnnerus triginta Imperialibus venalem exponit, quin & complures ejus præparationem docuit, unde ei bona pecuniæ ſumma rediit, cum tamen hoc ei mini-

mè licuerit: Quod verò nihilominus ille id facit, ejus tandem aliquando rationes reddere cogetur, egoque qua ratione huic malo remederi suo tempore possim, videbo: Hac vice saltem indicabo, quam perfidè mecum egerit: Unde compulsus fui, omnia secreta illa, quæ à me habet, & ubique vulgare studet; toti mundo ob oculos ponere, ne quis opus habeat ea à Farnnero pecunia aut alia ratione redimere, sed scientias illas pro nihilo & absque pretio habere possit: si enim ejusmodi scientiæ à Farnnero divulgandæ sunt, qui inique illarum communicatione famam atque divitias sibi parare nititur, præstat, ut eas omnibus & singulis fideliter communicem, ne quis ipsius communicationem pretio redimere necesse habeat: Quia verò Panacæa hæc beneficio ignei & salinosi cujusdam Liquoris qui à me Alkahest appellatur, præparanda est, ideoque necesse est, ut is, qui panaceam expetit, prius liquoris illius præparationem calleat, sine quo aliàs nihil efficere poterit. Doleo sane difficulterque eò perducor, ut adeo excellens Menstruum, quo tot præclara medicamenta præparari possunt, toti orbi publice discribam & vulgem, quod nunquam fecissem, nisi perfidus hicce Farnne-

rus

rius Menstruum hoc, ejusque usum in præparatione prædictæ Panacææ antimonii aliarumque ex mineralibus, animalibus & vegetabilibus essentiarum & medicamentorum omnibus prostituendo atque communicando mutilasset & profanasset: Existimo sane aprum sylvestrem in hortum floribus meis consitum irrupisse, compluresque fructus, magno meo sudore atque labore in eo plantatos, fœtenti rostro suo eruisse, cujus facti præmium suo tempore reportabit.

Jam sequitur brevissima descriptio præparationis & usus ejus liquoris, in vegetabilibus, animalibus & mineralibus medicamentis necessario requisita: Et quamvis alium longeque meliorem modum hunc præparandi docere possem, tamen non necesse est omnes simul margaritas porcis projicere: satis superque doleo, quod eas, quas infidus hicce Farnnerus illuc projecit, exinde recipere nequeam, sed cum summo dolore earum interitum intueri cogar.

De Præparatione & usu Secreti cujusdam menstrui universalis, quo omnium vegetabilium, animalium atque Metallorum anatomen instituere, ea corrigere & bona exinda Medicamenta præparare licet.

HUjus Menstrui aliquot locis librorum suorum mentionem facit Neotericus ille Philosophus Helmontius, eique mirabiles efficacias tribuit, quas in præparatione Medicamentorum exhibeat, eique nomen Alkahest indit, cujus etiam nominis Paracelsus meminit, sed paucissimis verbis, idemque est ac si diceres Alkali est: quando enim litera L. & j. virgula conjunguntur, prodit exinde dictio Alkahest: Quid verò Helmontium moverit, quod Menstruo huic nomen Alkahest fecerit, de eo hic nulla est controversia: Ego sane existimo ideo id factum, quod naturam & Essentiam ejus hoc nomine demonstrare voluerit: Germanicè enim Alkahest quasi Al gar heiß sivè Al zu heiß est. Brabantico vero idiotismo, autoris quippè lingua materna, sonat Al tho heeß, quod est, nimium calidum, atque ita nomen essentiæ respondet, Hic enim liquor nihil

nihil aliud eſt quam mera ignea aqua, cujus immenſo atque abſcondito calore Vegetabilia, Animalia & Mineralia, ſi in ea ad certum tempus digerantur, adeo corriguntur, maturantur & meliorantur, ut in ſalubria & præcellentia medicamenta evadant, quod abſque ignea hac aqua fieri non potuiſſet: Eſt itaque hoc Menſtruum nihil aliud, quam igneus ex urinoſis ſalibus præparatus liquor, qui iis virtutibus præditus eſt, quas illi in tractatulo meo de ſilicibus tribui.

Admonitio.

NOtari hic debet, quod hoc Menſtruum ex pluribus quam uno ſubjecto præparari poſſit: Natura enim copioſa eſt, nobiſque multivaria ſubjecta ob oculos ponit, ex quibus artis beneficio variæ res componi poſſunt, quemadmodum in mirabili hoc liquore videre eſt, qui non ſolum ex communi ſale terræ vel ſale nitro, ſed & ex omnium vegetabilium præcipuè verò Tartari ſale fixo confici poteſt: Nec refert ex quo ſubjecto præparatus ſit, modo eas virtutes habeat, quæ ei adſcribuntur, quippe cum ſal commune terræ & ſal fixum vegetabilium unius ejuſdemque ſint naturæ atque

Essentiæ, si legitima præparatio accedat. Nam ex sale Tartari genuinum sal terræ vel nitrum fieri potest. & ex sale terræ sive nitro sal fixum, sali Tartari simile: Ex spiritu vini sal Tartari & ex sale tartari spiritus vini: Ex aceto vini nitrum, & ex nitro acetum corrosivum. Participant itaque salia illa de utraque natura & prout libuerit tractari se patiuntur, nec immerito Hermaphroditica salia ab antiquis Philosophis vocantur. Quare non est quod quisquam vili ejus origine offendatur, idque propterea vilipendat: nihil interest. unde bonum promanet, modo bonum sit, & in bonum usum converti possit: Debebant bonæ res eo majori in pretio haberi, quanto vilior atque abjectior earum origo foret: Natura enim & vera ars in suis operibus saltem vilibus atque abjectis rebus utitur optatumque nihilominus finem consequitur, è contra verò hominum vana atque inapis ratio nihil nisi altum & speciosum in opere suo adhibet, atque idcirco nihil ad bonum finem perducit, felicique destituta successu maximo cum damno irritos labores suscipit: Observari itaque hic debet, quod ideo illud, quod multo labore atque sumptu ex pretiosis rebus confectum est, solum bonum non sit, sed potius

illud,

illud, quod licet vilissimam habeat originem, modo bonum sit, bonum esse atque existimari debeat: Hæc admonitio solummodo eum in finem hic addita fuit, ne quis brevi & vili mirabilis hujus liquoris præparatione offendatur, sed, ut opus artificem suum laudet, concedere velit.

Sequitur jam Præparatio.

SI quis hoc Menstruum ex sale terræ præparare vult, tunc oportet sal illud cum aqua communi ex fertili terra extrahere, coagulare, additisque carbonibus aut alio vegetabili sulphure, figere, sive calcinare, tam diu, donec in aëre in igneum resolvatur liquorem, tunc præparatio finita est. Quia vero ejusmodi terram, ex qua sal illud extrahi possit, non ubique reperire licet, ejus loco bene depuratum nitrum sumi potest, quod in crucibulo liquefieri debet, super quod frustula carbonum injicienda sunt, idque tam diu, donec carbones super fluente nitro ignem amplius non concipiant, sed illæsi super illo permaneant, tunc enim nitrum tuum fixum est & præparatum, ut ex illo tam mirabilis aqua fieri possit, quod in hunc modum fit. Dum nitrum fixum ad-

huc in tigillo fluit, in mortarium æneum effundi debet, ut in eo refrigescat, deinde in pulverem redigi, super tabula vitrea in cella sive loco humido collocari, ut ibi fluat, sic igneam illam aquam assequeris, quæ tam mirabilibus virtutibus pollet in præparatione medicamentorum ex vegetabilibus, animalibus & mineralibus, de quibus in præcedentibus mentionem feci. Sin autem ex Tartaro talem liquorem conficere volueris, qui pro præparatione medicamentorum ex vegetabilibus & animalibus optimus erit, tunc Tartarus communis & purus per calcinationem, filtrationem, solutionem & coagulationem in pulchrum & pellucidum sal redigendus & per silices ab omni impuritate purgandus est, miscendo videlicet sex vel octo partes tartari purissimi cum una parte bene pulverisatorum silicum, quam mixturam in crucibulo cooperto liquefacies, inque mortarium æneum effundes, ut frigescat: Hanc pellucidam igneam atque albam massam in pulverem rediges, eamque cucurbitæ vitreæ indes, & superfusa aqua pluviali super arena calida coques, tunc enim aqua pluvialis tartarum solum dissolvet & silices in fundo mucilaginis instar relinquet, quæ simul omnem tartari impuri-

puritatem, quæ per vulgarem solutionem & filtrationem antea auferri nequibant, ad se trahit, secumque retinet, ita ut sal tartari ad hunc modum ab omni impuritate liberetur & purgetur: Hanc solutionem autem filtrare & aquam ab ea per alembicum abstrahere oportet, ita ut in cucurbita vitrea remaneat igneus ille & crystallinus liquor: Et hæc est præparatio illa qua vegetabilia & animalia in optima medicamenta reducuntur, sed ad metallicorum medicamentorum præparationem præsertim autem ad meliorationem illorum non est adhibendus liquor tartari, sed solummodo liquor salis nitri fixi, qui non per carbones sed per regulum antimonii præparatus sit, idque in hunc modum.

Misce uni parti reguli antimonii Martialis sivè stellati tres partes depurati atque pulverisati nitri, hanc mixturam vitro bene lutato impone, & fac ut in furno fixatorio per prudentem ignis auctionem paulatim incandescat, & in hoc gradu ignis per quinque aut sex horas relinque, deinde exime, ut refrigescat, tunc subtilissimè pulverisa, eique aquam pluvialem superfunde & nitrum, quod per regulum antimonii fixum evasit, elue, atque aquam denuo abstrahe, sic remanebit

tibi igneus liquor, quo ad metallicas operationes uteris.

NB. Hæc fixatio æque fieri poteſt in crucibulis coopertis ac in vitris, ſatque bona eſt, modo ignis regimen bene obſervetur, nec calor à principio nimis ſit intenſus, ne nitrum tuum evaporet, antequam ad fixationem perductum fuerit, ſed paulatim ignem ſufferre aſſueſcat, & in antimonii conjunctione fixum efficiatur.

Praxis, quomodo videlicet mediante hoc liquore vegetabilia, Animalia & Mineralia in bona medicamenta converti poſſint.

RECipe herbam, Radicem vel ſemen, contunde in ſaxeo mortario minutiſſimè, inde cucurbitæ & tantum ignei hujus menſtrui ſuperfunde ei, ut herba ſatis eo ſit imbuta, deinde ſuper arena per aliquot dies digere, aut coque, ut ex herba & Menſtruo ſpiſſus fiat liquor, quo facto tantum ſpiritus vini bene dephlegmati, quantum fuit liquoris Alkaheſtici, ei affunde, beneque permiſce, & in calore tepido, ne ſpiritus vini exhalet, tam diu digere, uſque dum ſeparatio facta fuerit, & Alkaheſt tuus cum fœci-

fœcibus fundum vitri petat, ſpiritus vero vini cum eſſentia & virtute herbæ in ſuperiori parte reſideat, quæ deinceps, quantumvis etiam moveantur & agitentur, invicem non miſceantur, ſed quodlibet eorum ſolum maneat: Totam iſtam materiam in vitrum amplioris orificii infunde & permitte ut reſideat. Tunc medicinam, quam ſpiritus vini ex herba extraxit, leni inclinatione à liquore Alkaheſtico qui fœces herbæ apud ſe retinuit, ſepara, ſic habebis virtutem & eſſentiam benè correctam & perfectè maturatam in ſpiritu vini, quem in leni balneo ab eſſentia herbæ abſtrahe, & medicinam quæ inſtar ſucci rubri magniſque pollens virtutibus remanſit, ſerva, & illa prout à Deo & natura eſt ordinata, utere. Liquorum verò Alkaheſticum, fœcibus herbæ permiſtum, in figulino vaſe exure, ut omnis ſapor atque odor herbæ, qui in eo remanſit, ab eo exhalet, & deinde in aqua ſolve, & filtra, & ad liquorem uſque igneum aquam abſtrahe, ſic æque bonus eſt ac fuerat ante, & ad ſimiles labores, quotieſcunque volueris, uſui tibi eſſe poterit.

Animalia eodem modo in ſaxeo mortario contunduntur, liquore Alkaheſtico ſuperfunduntur, digeruntur, & per ſpiritum

vini ſeparantur, idemque ac in vegetabilibus labor eſt.

Metalla verò in appropriatis ſuis menſtruis corroſivis ſolvi, præcipitari, ablui, edulcorari, exſiccari & tunc demum cum liquore Alkaheſtico ſuperfundi, digeri, ſolvi, cum ſpiritu vini ſeparari, & in potabilitatem reduci debent.

Mineralia autem, quæ pulveriſari poſſunt, non opus eſt diſſolvere, & in calcem redigere, ſed ſufficit, ut poſt pulveriſationem cum liquore Alkaheſtico ſuperfuſa digerantur, & per ſpiritum vini ſeparentur.

Pro lubitu tamen tuo Metalla etiam friabilia, frangibilia ope nimirum reguli antimonii, quo pulveriſari poſſint, reddere potes, & tunc Menſtruum tuum illis affundere, ea ſolvere, digerere, & in medicinam convertere: qui modus ſane bonus eſt: Poteris etiam alio modo cum Metallis per antimonium præparatis, procedere, videlicet miſce illa cum tribus partibus nitri puri, inque vaſe vitreo vel terreo per viam ſiccam ſolve, digere, & fige, & per ſpiritum vini in medicinam præpara, quod etiam bonum erit, commodior enim eſt operatio per viam ſiccam, quam per humidam, ut in vegetabilibus & animalibus fieri conſuevit.

Et

Et hæc est proxima via animalia, vegetabilia & mineralia per liquorem Alkahesticum in optima medicamenta reducendi.

Quomodo verò imperfecta metalla aut mineralia, quæ alias in Cupella seu Cineritio examine prorsus nihil auri vel argenti derelinquunt, ad maturitatem perducenda & figenda sint, ut deinde in Cineritio examine perfectum aurum atque argentum emittant, fit alio modo, cujus processus hic est.

Misce & liquefac tantum reguli antimonii cum imperfectis metallis aut mineralibus, quantum satis est ad friabilia ea reddenda, quo pulverisari possint, his misce tres partes nitri purissimi, & hanc mixturam, bene lutatam in vitreis aut figulinis vasis per aliquot horas ad figendum igni impone, deinde exime & simul liquefacta effunde, ut regulum emittant, qui eximitur & cum plumbo cupellæ impositus, in scorias redigitur, tunc aurum & argentum illud, quod imperfectum metallum aut Minerale in fixatione adeptum erat, in cupella residet, quod ad minora pondera probationis examinari potest, unde liquebit, quantum ejus tantilli temporis spatio fixatum fuerit.

Hæc est plenaria & fundamentalis Instru-

ctio de tartari usu, per silices purgati, ad extrahendam Essentiam vegetabilium & animalium, & de usu nitri per carbones & regulum antimonii fixati, quod penetrantem corrigentem, meliorantem seu maturantem, & purificantem igneam sed non corrosivam virtutem nanciscitur, quæ omnia transit, penetrat & corrigit, sicuti de eo superius scripsi, eique attribui.

NB. Harum rerum ignari, qui inter res naturales nullum possunt statuere discrimen, Liquorum hunc corrosivum existimare & proclamare ne possint, præveniemus eos, demonstrareque conabimur, liquorem hunc nullo modo corrosivum sed omnium corrosivorum hostem atque destructorem esse.

Simile simili gaudet, cum eo miscetur, & immutabiliter cum eo permanet, ut in spiritu salis, vitrioli, aluminis, nitri, aceti, & aliis corrosivis spiritibus videri licet, quando invicem miscentur. Dissimiles verò res si jungantur, sibi invicem contrariantur interque se pugnant, alterumque in aliud tam diu agit summa vi, donec validum vincat debile & illud mortificet, & perdat, aut aliam exinde substantiam producat: id quod videre est, si liquor igneus hicce tartari vel

nitri,

nitri, cum ſpiritu corroſivo miſceatur, conſiſtere enim cum eo, cum contrarius ei ſit, minimè poteſt, tunc horum qui eſt fortior debiliorem deſtruet, & ipſi ſuam naturam & proprietatem eripiet.

Pugna autem hæc ex diſſimilitudine naturarum utriuſque liquoris oritur: Corroſivum enim aliud corroſivum non deſtruit, ut & urinoſus liquor fixus alium liquorem urinoſum non deſtruit: quia contrarium agit in aliud contrarium & non in ſui ſimile, ita quidem, ut hinc ſatis colligi & demonſtrari poſſit, quod ejuſmodi liquor tartari vel nitri fixus non ſit corroſivus ſed omnium corroſivorum, quippe cum ea mortificet, & corroſivam facultatem eis adimat, infenſiſſimus hoſtis & tantum aqua ignea.

Sed dixerit quis etiam corroſivos ſpiritus ſalis, aluminis, nitri, vitrioli, iiſque ſimiles eſſe aquas igneas: Fateor id quidem, ſed hac tamen diſtinctione, quod nimirum ejuſmodi ſpiritus ſint quidem aquæ calidæ, ſed non vivificantes, quin potius frigidæ & mortificantes aquæ igneæ, quæ nullo modo vegetabilia, animalia & metalla maturant, purgant, aut corrigunt, ſed omnia, quibus commiſcentur, deſtruunt & mortificant: Fixus verò liquor nitri vel tartari

con-

contrarium exhibet, & omnia, quibus miſcetur, maturat, purificat, & ad perfectionem perducit, quod omnibus corroſivis impoſſibile eſt: Unde ſole meridiano clarius elucet, eum non eſſe corroſivum deſtruens, ſed ignem corrigentem.

Sequitur jam alterum membrum Epiſtolæ Farnneri.

2. *Omnia Mineralia & Metalla.*

DEmiror ſanè, quod Farnnerus non vereatur proceſſum hunc aliis pro pretio exhibere, qui tamen multis librorum meorum locis clarè atque apertè deſcriptus eſt: fitque ſolummodo per nitrum, per quod ſulphurea (non vero omnia metalla & mineralia, prout ille vaniſſimè gloriatur) metalla in ſcorias rediguntur, ex quibus per ſpiritum vini, metallica Tinctura extrahi poteſt, uti ſupra in tractatione Alkaheſti docuimus: Scoriæ illæ planè igneæ ſunt, ideoque facilè aerem adtrahunt, & in oleum vertuntur, de quo in ſecunda & quarta Furn. parte & in opere Minerali, præſertim in Explicatione Miraculi Mundi, ut

ut & in Colloquio meo Hermetico pluribus & prolixius agitur.

3. *Alkahest Glauberi.*

IN hoc paragrapho Farnnerus vaniloquentiam, jactantiam & in bonorum virorum industria atque labore reprehendo diabolicam suam calumniam apertè prodit, deque firmiori fundamento, quod mihi fortasse absconditum sit, gloriatur: Unde cuivis sana mente prædito facilè liquebit, quid ingratissimus hominum hicce intendat, nimirum quod unicè id agat, ut quantum fieri possit sibi à me concredita secreta apud omnes in contemptum adducat, ineptissimasque econtra nugas suas introducat.

Primo dicit, Alkahest Glauberi, & mox subjungit, eum alio & meliori fundamento inniti: Quod si quid aliud quam meum Alkahest indigitare voluit, cur ergo Alkahesti mei mentionem facere eumque contemnere non intermittit, quidve eum vocat Glauberi Alkahest? Cum tamen illum contemnat, mihique quo fundamento ille nitatur fortè incognitum esse dicat. Nunc pretio quinquaginta Imperialium venalem exponit.

4. *Omnis Generis Ærum examina.*

PRæstituisset ut hunc paragraphum Farnnerus inter merces suas non reposuisset, non enim meretur, ut pecunia ab eo redimatur: Vulgaria enim ærum examina instituere non solum multi metallorum Affinatores, uti Lazarus Ercker / Georgius Agricola, aliique complures, sed & ego multis scriptorum meorum locis, præcipuè vero, in Explicatione Miraculi Mundi, copiosè atque exactissimè docui, quod Farnnerus nec imitari nec emendare in æternum poterit.

5. *Flores Corallorum.*

QUod hunc processum attinet, sciendum est, Farnnerum ejus præparationem non à me sed ab alio didicisse, qua mirum sibi placet, cum tamen nullius sit momenti.

Indignissimè verò hosce, quos decem Imperialibus venales habet, flores Corallorum vocat, cum nihil minus quam flores sint, sed potius Cremor appellandi, quippe cum coralli saltem igne fortissimo in alben-

bentem calcem hoc pacto reducantur, ex qua calce deinceps adminiculo aquæ cremor elicitur hunc in modum: calcinati coralli aqua communi superfunduntur, & aqua super illis per noctem relinquitur, tunc illa in superiori parte cuticula obducitur, uti in calce viva quoque fieri consuevit, quam detractam arefacere oportet: interim denuo alia cuticula] apparet, quæ etiam tollitur, idque tam diu, donec aqua cuticulam amplius non induat.

Scio quoque hunc pulverem in quibusdam Pharmacopæis secreto haberi, ceu singulare quoddam arcanum, verum ne gri quidem præstat illo, qui ex calce viva præparatus est: quod etiam nonnullis, qui magna huic pulveri tribuebant, indicavi, qui facto experimento vera me protulisse videntes, quid ergo opus est, dixerunt, pretiosos corallos cremare, cum calx viva sive communis idem præstat quod coralli, nullumque imposterum pulverem ex corallis, sed ex calci viva præpararunt.

Secretum igitur hoc dici non meretur.

NB. Quod cremati coralli, uniones, conchæ margaritarum & aliæ testudinum conchæ, tam illæ quæ sunt ex mari quam quæ sunt ex fluviis currentibus, si concre-

mentur, in veram naturalemque calcem perducantur, ei, quæ ex crematis lapidibus conficitur, per omnia similem, nulla eget probatione. Qui dictis meis fidem habere non vult, conferat se in Batavium & alia loca marina, & videbit quod homines illarum regionum ad murorum exstructionem non utantur calce, ex lapidibus confecta, qua illic locorum destituuntur, sed calce ex crematis conchis, quas mare magna copia in littus ejicit, præparata, quæ tamen bonitate cum illa calce, quæ ex saxis præparatur, conferenda non est, quam nonnulli curiositatis amatores etiam ex Germania afferri curant.

6. *Stanno fuso duritiem dare.*

Et hunc paragraphum optimo jure omittere potuisset, non enim meretur, ut quisquam decem Imperiales pro eo solvat, quippe cum artis non sit id facere, atque ipse multos ante annos id descripserim, tam in prima parte operis Mineralis, quam quarta parte Furnorum, fitque per regulum antimonii, cujus una pars cum partibus liquefacti stanni 12. miscetur, plus enim non admittit, friabile namque stannum alias fieret, & ad tra-

tractandum inutile redderetur: Imo si salitem una pars reguli cum viginti partibus liquefacti stanni misceatur, sat durum inde evadet: Quin etiam per zincum id fieri æquè bene ac per regulum antimonii poterit, nulloque indiget labore & citius liquescit quam regulus antimonii.

7. *Albas Vitrificationes.*

HÆ quoque vitrificationes, quas decem Imperialibus venales exponit, non sunt magni momenti, præparantur enim vitro Saturni & cineribus Stanni, ex silicibus & lignorum cineribus.

Pervulgata hæc in Batavio est præparatio: An Farnnerus verò eam præstare possit, de eo valde dubito: Quomodo igitur alios docebit: Et si præstare posset, cui hic bono esset? nemo enim est, qui ejusmodi curiositatibus studeat, aut eas expetat vel desideret.

Quamvis verò Glaubero.

HIc Farnnerus iterum ingentem acervum infernalium suorum mendaciorũ, quovis cadavere deterius fœtentium, simul in me evomit, ut iis ceu veneno me inficiat,

Sed minimè cum præcedentibus respondent hæcce mendacia: Hic enim dicit, quamvis, magna pecuniæ summa, secreta quędam à Glaubero redemerit, nullum tamen eorum examen subsistuisse, sed coactum se fuisse ad alia compendia divertere. In principio calumniosi sui scripti ita scribit: Specificatio eorum Chymicorum secretorum, quæ infrascriptus à Glaubero didicit, & in examine vera esse comperit.

Hic facile quivis sanus videre poterit, quid de bilingui hoc monstro judicandum sit: Hic infitiatur, quod antea confessus est, Glauberianaque secreta vocavit, nihilque omnino ex his sibi successisse, hic affirmat: Quod si verum est, cur nomen meum eis præfigit, si nullum eorum examen subsistit? Quod si vero ei successerunt, eaque vera esse in examine comperit, quemadmodum ipsemet supra fatetur, cur hic illud negat? Numquid eadem res hoc loco vera, alio vero falsa esse potest? Certè tam horrenda mendacia nulla re melius quam suismet verbis refellere possum.

Si enim dicerem, ecce hic, illic, vel isto loco mentiris, nihil ille id curaret, sed mihi responderet, se minimè mentiri, quin verissimè locutum esse, possemque videri re-

præ-

præſentare litigium inter duas rixoſas fœminas, quarum una alteram meretricem appellat, altera verò convitia illa in illam regerat: hoc enim pacto nihil ageretur: Quare alia rem aggrediar via.

In prima ſua obligatione, quam mihi dedit, expreſſe dicit, quod ſibi nonnulla ſecreta communicarim, demonſtrarim atque oſtenderim: Quod ſi illa uſui ei non fuerunt, quare adeo validam obligationem mihi tradidit, ſe illa ſecreta debito ſilentio cuſtoditurum? His omnibus non attentis, cur in omnibus ferme literis ſuis, quas ad me dedit, quæque bene aſſervantur ut hujus rei teſtimonium perhibere poſſint, confeſſus atque profeſſus eſt, quod una cum conjuge & liberis ſuis mihi obſtrictus ſit, & ad me conferre ſe velit, ut cum ſuis mei ad extremam uſque ſenectutem curam agere poſſit.

Si nihil mearum rerum ei ſucceſſit, cur longo tempore poſt de novo ſe mihi obligavit, quod gratus erga me eſſe velit? quemadmodum paulo ante poſitæ obligationes ejus & extracta demonſtrant.

NB. Ecquid octodecim menſium ſpatio earum rerum quæ à me habuit, examen ei inſtituere non licuit? Quod ſi verò examen veritatem earum comprobavit, deque no-

vo ſeſe obligatione mihi obſtrinxit, cur ergo hic audet dicere, nihil earum rerum, quas ſibi communicaſſem, ſibi ſucceſſiſſe, cur biennio poſt, jam à me alienatus ruptiſque promiſſis ſuis ad me veniendi & meum laboratorium dirigendi, ducta nova nupta emanſionem ſuam excuſans, nihilominus à me petiit, ut plura ſecreta ſibi communicarem, tunc enim certò ſe venturum.

NB. Quod ſi igitur priora ſecreta examen non ſubſtiterunt, quare plura à me expetit?

Integro enim biennio ſatis ſuperque reſcire potuit, conducerent ne ſibi mea ſcripta, an non.

In alia quadam epiſtola, in qua gloriatur de interfecto illo homine, ita ſcribit: Quare etiam atque etiam oratum te volo, ne me derelinquas ſed ſolito tuo favore proſequi me pergas:

Ego viciſſim officio meo, quemadmodum promiſi, ſatisfaciam nec committam, ut quicquam in eo deſideretur, qua etiam de cauſa id & melius & citius effectum dabo.

Ex his & ſimilibus verbis, quibus una atque altera epiſtolarum ſuarum ad me utitur, nullam fraudem colligere potui, fortaſſis

taſſis etiam tunc temporis mala ſide non-dum egit.

Quam primum verò hominem illum interfecit aliamque conjugem duxit, omnia ipſius promiſſa cum obligationibus ſimul evanuerunt. Et ex eo tempore omnes ſuos conatus eò intendit, ut mihi damnum inferret, ſtimulanteque invidia majori indies erga me odio exarſit, quod tandem in mendaciſſimas haſce calumnias converſum eſt.

Exiſtimo ſanè diabolum confeſtim, atque homicidium illud perpetravit, cor ejus inſediſſe.

NB. Teſte enim ejus ad me data epiſtola per integros quatuordecim dies occaſionem quæſivit, quomodo hominem illum apud conjugem ſuam deprehenderet, ſanguinolentamque de eo vindictam ſumeret, inſtinctu ut opinor Sathanæ, quo & vir ille in peccatis ſuis interimeretur, & fœmina, vulneribus lacerato atque ſaucio capite, ad impudicum vitæ genus adigeretur, cujus utriuſque peccati Farnnerum propria conſcientia hodieque reum agit, à quo ſine dubio etiam nunquam (ni brevi pœnitentiam agat) liberabitur.

Quod ſi ira præpeditus aut fortuito caſu id feciſſet, excuſationem aliquam mereretur.

Integros verò quatuor decem dies in ejusmodi proposito perstare, nihil est, nisi diabolica vindicta & crudelitas, quæ Christianum hominem nullo modo excusare potest, quantumvis etiam obveletur.

Ex quo hoc factum est, promissa sua, mihi facta, oblivioni tradere & instinctu diaboli in ejusmodi calumnias convertere cæpit.

Certè si quicquam ex DEO in eo esset, nunquam sane adeo ingratus erga me extitisset.

Qui non veretur vita aliquem privare, idque deliberato animo, quique non dubitat benefactoris sui famæ atque existimationi maculam inurere, is certè nec mendacia & quicquid in buccam venit, proferre extimescet, quippe cum perinde ei sit, verane an falsa loquatur.

Præterea quoque malis artibus uti cepit: Famulum enim meum blanditiis ad se pellexit & in honorificum suum consortium recepit, cum tamen non ignoraret, quod propter infidelitatem ipsum à me dimisissem.

Quod scribit, se secreta sua à me magna pecuniæ summa redemisse, purum putum est mendacium.

Vile quidem præmiolum mihi obtrusit, cujus

cujus dimidiam partem ei reddidi, quantumque ab eo retinui, id omne ex communicatione ſecretorum meorum aliis facta imò ultra recepit, ita ut jam dudum vile ſuum præmium plenariè receperit, & hac communicatione ſua (me inſcio facta) promiſſa ſua irrita fecerit, quod tamen tranquillitatis ſtudio fieri permiſi.

Quare, ſi verum fatebitur, nunquam dicere poterit, quod omnia illa ſecreta, quæ ipſi concredidi, vel obulo à me redemerit, quantum quidem ego ſcio.

Quantam hactenus pecuniæ ſummam eum exinde conflaſſe credendum eſt? quippe cum inſtitorias ſuas literas clanculum jam ante quinque menſes (imò ante duos annos, ceu relatum mihi jam eſt) emiſerit, antequam reſcire mihi id licuit: Fieri enim non poteſt, quin pecunia exinde ad illum redierit, præſertim cum unà cum perfido meo famulo ad eam inſolentiam proceſſerit, ut inita cum quibuſdam Francofurtenſibus ſocietate, calumnias ſuas ubique ſpargi & non ſolum in ſuperiorem Germaniam & Belgium, ſed etiam in Galliam aliaſque exteras regiones, ad conflandam pecuniam, mitti curarit.

Prout tamen ſpero inſtitoria hæc taberna

(an-

(annuente Numinis Divini gratia) brevi interitura est.

8. *Spiritus salis in copia.*

IN hoc etiam paragrapho suo more Glauberum contemnere pergit, eumque mendacii incusat, quasi falsa & impossibilia scripserit, quod in uno Furno, unoque die quinquaginta libræ spiritus salis præparari possent, & addit hunc spiritum bonitate spiritum suum non æquiparare, quippe qui per se: hic vero cum additione vitrioli factus sit.

Quod vitriolum nullum damnum spiritui salis inferat, pluribus in Furnorum meorum prima parte demonstratum est, & quod in furno meo uno die quinquaginta libræ vel ultra præparari possint, denuo negat, cum tamen commodissimè fieri id possit, quod ulteriori probatione non indiget.

Ex his quivis sapiens facilè dijudicabit, quam bonus Christianus Farnnerus sit, cujus os nihil nisi prava, contemptus atque contentiones evomit, & nisi me omnia fallunt interiora cordis ejus invidia, odio, mendaciis & infernalibus calumniis referta erunt.

Quid mihi cum illius ſpiritu ſalis aut illi cum meo? Præparet ille ſuum ſpiritum eo quo volet modo, ego meum quoque præparabo, ſi eo indigere contigerit.

Quorſum res meas ſuis inquinare nititur? cum eæ à nemine, multo minus ab ipſo, reprehendi meritò poſſint.

9. *Spiritus vitrioli, Nitri, ſalis, aq. fort. aqu. reg. in copia: etiam Sulphur, quadraginta Imperialibus.*

HOc in loco videre licet inhumanam imò diabolicam convitiatoris hujus naturam: vix enim tria verba protulit & jam in contemptum Glauberi deſcendit.

Quid quæſo Glaubero cum ſpiritibus ejus non enim iis utitur, & ſi iis indigeret, abſque illo eos conficeret.

Quid ejus refert, ſi meliori modo uteris in eorum præparatione ac ille, quod tamen nunquam fiet?

Quicquid Glauberus de hujuſmodi rebus ſcripſit: id lectu dignum eſt, ſeque ipſum defendere poteſt, nec unquam à te tuive ſimilibus fama ejus, qua toti orbi innotuit, labefactari poterit.

10. *Spirit.*

10. *Spirit. Mineral. Viginti Imperialibus.*

HIc non veretur Farnnerus aliis polliceri modum præparandi ſpiritus volatiles, qui tamen ante octennium à Glaubero in ſecunda furnorum ejus parte prolixè diſcriptus eſt, quo benevolum Lectorem remitto.

11. *Flores Mineral. & Metallorum viginti Imperialibus.*

QUOD ſi quis naturam alicujus explorare velit, permittat eum loqui, facile enim animadverter, cujus naturæ ſit: Præſertim verò id omnium optimè videre licet in ebrio ſive irato homine, qui internos & abſconditos nævos ſuos minimè occultare poteſt.

Pari modo id quoque de Farnnero intelligendum eſt, qui mendaciſſimos ſuos proceſſus nomine meo obvelare nititur.

Quid ſi jam vidiſſem, quo pacto flores ſuos metallicos præpararet, quid emolumenti vel damni exinde ad me rediret?

Gloriatur de ejuſmodi rebus, quæ gloriam nullam merentur.

Flores Metallorum ſub cooperculo frixa-

torio confecturum ſe promittit, cum tamen flores ſub eo fieri nequeant, non enim flores ſunt, quando metalla ſub cooperculo frixatorio in calcem cremantur ſive in cineres rediguntur, ejuſmodi enim calx nimis gravis eſt & permanet: Flores vero metallorum per ſublimationem in leviſſimos flores elevari debent, quemadmodum iſte labor in Furnorum meorum prima parte prolixè deſcriptus invenitur.

Farnnerus ſane unà cum officina ſquallentem cultrum relinquens debuiſſet prius Chymicam aliquantiſper frequentare ſcholam, quam graves metallorum calces (nondum perceptis Chymicorum terminis) ſub titulo levium florum aliis venderet, & econtra Glauberi modum præparandi flores, à nemine hactenus reprehenſum aut reprehenſibilem, contemneret.

Ejuſdem hi flores ſane ſunt farinæ cum floribus corallorum, qui non florum, ſed cremoris titulum merentur.

Niſi vehementer adeo in famame meam invectus eſſet Farnnerus, non eum ſanè tanti feciſſem, ut vel unico verbo aut reſponſione vaniſſimos ejus proceſſus dignatus eſſem.

Nihil tamen refert, quod pii quandoque

hac

hac vita à vesanis canibus allatrentur, atque exagitentur, cum sæpissime in multorum emolumentum præclaræ res (quæ aliàs occultæ manerent) hoc pacto innotescant.

12. *Quinta Essentia.*

Hic tibi, candide atque benevole Lector, satis superque videre licet, impurum hunc Farnnerum omnem suum conatum eò intendisse, ut bonorum virorum quietem turbet, beneque fundata adeoque irrefutabilia scripta stolidis suis opinionibus convellet, quod tamen possibile ei non erit, non minus, ac si catellus armatum virum infestet, cui tamen latratu suo nocere non possit.

Tractatum meum, quem de Essentiis vegetabilium conscripsi & Norimbergæ sub titulo primæ partis Pharmacopææ Spagyricæ typis excudendum curavi, nec Farnnerus nec quivis alius, ejus similis rejicere aut contemnere poterit, sed suimet defensor tractatulus ipse erit.

Quod si vel mica pudoris in Farnnero restaret, non contemneret alios, qui sibi benefecissent, imo ne hostes quidem suos.

Complures ego easque præclaras inventio-

tio-

tiones publicæ lucis feci, nemo tamen locum mihi monſtrabit; quo aliorum labores contempſerim aut reprehenderim, prout hicce Farnnerus facit.

Si inſtar boni viri agere voluiſſet, & quicquam adverſum me habuiſſet, coram mihi dicere id debuiſſet, nec adeò perfidè abſentis mei famam proſcindere.

Prout enim comperi: epiſtola hæc calumniatoria jam ante quinque menſes aut, ſecundum aliorum relationem, ante biennium jam ſpargi cœpit, priuſquam certior de ea fierem.

13. *Omnia vina acida.*

PRÆCLARA hæc ſcientia acida vina in virtute augere & meliora reddere, potiſſima omnium eſt, quas Farnnero me communicaſſe admodum doleo.

Quod ſcribit, ſe ea impegiſſe, purum putum eſt mendacium: Ne gri quidem ultra, quam à me accepit, habere poteſt, cum tamen impudentiſſima hæc mendacia proferre non dubitet, ſe ſcientiæ illius melius repe:riſſe fundamentum; quod tamen falſiſſimum eſt: Nam nec ille nec quiſquam alius, nec ipſe ego, aliud ſive melius quid, quam pu-

ram Essentiam vini, ad opus illud conducens, reperire possum: Quæ vini Essentia vi insitæ suæ igneæ naturæ & proprietatis quodlibet immaturum vinum in fermentatione maturare & in suave, constans, & bonum vinum convertere potest, in quo totum latet artificium:

Qui enim hoc scit, is acida quoque vina corrigere potest, caveat tamen, ne fœtens, quemadmodum Farnnerus fecit, adustum vinum sumat, quo ille impegit, uti dicit.

Præclara hæc & ante hac incognita ars ei, qui vina tractare noverit, instar multorum millium est: magnumque exinde commodum infidus hicce Farnnerus percipere potuisset, si eam non vulgasset: Quia verò ubique jam publicavit, nulli plane inposterum, usui, nec ei, nec mihi (si melioribus destituerer) erit, insignem enim hanc scientiam, undique missis mendacissimis suis literis diffamavit.

Quantum ad me attinet, (quamvis ingens commodum, quod exinde ad me redire potuisset, garrula sua lingua & mendacibus suis scriptis, mihi ademerit) non admodum ea propter animi angor, prout illi accidet, si omni plane fructu ejus carere cogetur.

Si

Si perfidus hicce Farnnerus ſcientiam hanc occultaſſet, nullis aliis artibus opus habuiſſet, nec eam centum Ungaricis venum proſtituiſſet, ſed ea victum ſuum ſufficientiſſime ſibi parare potuiſſet.

Majus damnum mihi ſua publicatione intulit, quàm proloqui poſſum, ægerrimeque fero ejuſmodi præcellentem atque utilem ſcientiam adeo indignis modis contaminari, nec quiſquam Vir bonus id approbabit, præſertim ii qui damnum exinde ſentiunt atque ea de cauſa diris illum devovebunt.

Potuiſſet ille in ſilentio abſque proximi ſui detrimento aut incommodo victum ſibi abundè illa parare, niſi communicatione illius non ſolum ſibi, ſed & mihi multiſque aliis, qui ejus notitiam habent, victum adimere magnumque detrimentum inferre maluiſſet, quod perfidè actum eſſe nemo negare poterit.

Remuneratio illa, quam pro communicatione ſecretorum meorum mihi Farnnerus contulit, ad ſummum erit ſexaginta vel ſeptuaginta Ungaricorum, quos tamen ex communicatione concreditorum ſibi à me ſecretorum jam dudum inſcio & invito me recepit, ita ut omnia illa, quæ à me ha-

bet, ne obulo quidem redemisse dici possit.

Nihilominus non veretur dicere, se mihi magnam pecuniæ summam pro secretis meis dedisse, quam tamen ab eo recipere recusavi: Et quamvis bis mei gratia quindecim milliarium iter fecerit, ut nonnihil ex me expiscaretur, tamen id ei denegavi, nullaque communicatione eum dignatus sum, donec tertia vice me accedens secreta quædam ex me resciverit, quorum postea temporis, data nimirum mihi obligatione se laboratorium meum directurum, complura alia à me ipsi communicata sunt.

Propter donationem ejus (quæ millesimam partem damni, quod mihi intulit, compensare nequit) ne minimum quidem eorum secretorum (quorum jam complura habet) ei ostendissem, nisi se obligasset sub pœna amissionis omnium bonorum; ut & famæ atque existimationis se usque ad extremam meam senectutem in servitiis meis perstiturum, una cum uxore & liberis suis, quemadmodum ex adductis ejus obligationibus satis superque liquet.

Quod si mihi mille Ungaricos donasset, & scivissem eum scientiam hanc pretio venalem exhibiturum, potius illi pecuniam illam

illam omnem reddidissem, quam ut secretum illud divulgaretur, permisissem.

Nec vana ejus excusatio, quasi non meas sed suas inventiones venum exponat, quicquam ei prodesse poterit, cum satis superque pateat, quod nihil in rerum natura reperiri possit, quod tenuia vina meliora reddere possit, quam anima sivè quinta essentia ex aliis vinis extracta: Sola enim anima vini aliud vinum & nihil præterea aliud viribus augere potest.

Nec incongrua est hujus vinorum meliorationis cum duabus vestibus laceris comparatio, quarum neutra gestari potest, quod si vero alterutra harum discindatur, & id, quod adhuc bonum atque integrum est, alteri vesti inseratur atque ita ex duabus laceris integra vestis conficiatur, tunc ea denuo gestari poterit, cum tamen antea harum neutra usui esset.

Idem quoque intelligi debet de tenuibus vinis, quæ durabilia & vendibilia non sunt: Postquam vero unum dolium per aliud viribus auctum est, non solum instar boni durabile est, sed & facili vendi potest, & quidem multo carius, quam duo illa tenuia aut acida dolia.

Et hæc sane scientia & nobilissima & lon-

ge utilissima iis in locis est, ubi vina raro ad maturitatem perducuntur, atque ea de causa durabilia non sunt & vendi nequeunt.

Vinitorum enim acerbissima hæc querela est, quod vina immatura vendibilia non sint, & pecunia nulla exinde ad illos redeat: Siccine ajunt, irritum laborem per totum annum in vineis exercuimus? En ibi vina jacent, & à nemine emuntur: Interim nos inopia premimur animumque nostrum vinis illis exhilarare non possumus, quippe quæ nec nobis nec aliis prosint: Nisi mox aliud meliusque vinum crescet, cum quo vina hæc miscere atque ita vendibilia reddere possim, planè corrumpentur, & in aquas convertentur.

Has atque ejusmodi alias querelas ex vinitoribus sæpissimè audivi, quod si jam illi adeo prudentes & sciti essent ut sartores, qui ex duabus veteribus vestibus novam unam conficiunt, meliori sane in statu res eorum essent, quippe cum hoc pacto acida sua vina à corruptione præservare possent & bona vina eorum permistione deteriorare opus non haberent.

Pro qua præclara atque utili inventione merito omnes qui vina tractant, Deo & mihi gratias agere debebant.

Quæ-

Quæso te quis homini, corpus, animam atque omnia bona sua oppignoranti, non hæc communicasset?

Quod si hujusmodi obligationibus standum non est, certè quibus rebus niti aut quo pacto quis fidem alicui habere possit, non video.

Execror infelicissimam hanc horam, qua inutile hoc subjectum, perversissimusque iste homo (si tamen homo appellari mereatur) prima vice in conspectum meum venit.

Quas non ille turbas & molestias in senectute mea mihi concitat, quæ tempus suum longè utilius impendere potuisset, quam ut detestabiles ejus calumnias refutaret.

Nec mihi solum sed liberorum meorum saluti perfidia sua, quam erga me exercuit, magnum damnum infert.

In posteriori sua obligatione promittit, si fortè præmatura morte decederem, se liberos meos, propter exhibita sibi à me beneficia, sibi adoptaturum suosque hæredes instituturum, hic vero mendacissimo suo scripto nihil aliud agit, quam ut illos (impuberes liberos meos) quacunque ratione possit, victu suo privet, ejusque commodum in se transferat, quemadmodum etiam fecit.

Præterea etiam in posteriori sua obligatione dicit, se supplici prece Numen imploraturum, ut incolumitatem atque sanitatem meam perennet, hoc vero loco calumniis atque cavillationibus suis me occidere satagit, & si manu id (quod tamen Deus, clementissimè avertat) facere posset, non intermitteret credo: Vilipendit, si humanum sanguinem profundat, jam enim per experimentum id se posse demonstravit.

Proh quanta mala prava lingua ciere potest! nulla sane licet acutissima bipennis tot damna causabitur, quot prava lingua inferre valet.

Quid verò ea ratione efficit, nihil aliud, quam quod se ipsum prostituat & interitum sibi acceleret: Calumniarum enim procellis, quibus me submergere satagit, hac defensione mea ipsum obruam: quippe cum sciam confictas obtrectationes ejus apud bonos viros mihi nihil nocituras, sed in autorem suum redundaturas.

Non absimilis ille est prostibulo cuidam, quod pudenda sua ob lucellum cuivis denudat & prostituit.

Ego sane singulari Dei voluntate id mihi accidisse existimo, quod fortassis majori mihi utilitati, quam damno, esse poterit, si-

qui-

quidem id me docuit alia vice cautius agere, hominumque ſubdolorum conſortium fugere.

14. *Omnia Vina.*

HIc quivis ſanæ mentis judicet an hæc res mereatur, ut in peregrinas regiones mittatur & pecunia vendatur, cum nullus ruſticorum ſit, qui non ſciat, quod vinum herbæ, florum, aut aromatum, quæ in eo ſuſpenſa fuerunt, ſaporem aſſumat.

15. *Vinum aduſtum ex omnis generis Frumentis.*

QUod Farnnerus hac ſcientia ſe jactet, id Deo & mihi debet, à quo illam habet. Cum enim primitus apud me conquereretur ſe efficere non poſſe, ut frumentum in veſica non adureretur, atque ita vinum aduſtum fœtorem conciperet, oranti ei ſecretum hoc communicavi.

Quia vero hac quoque ſcientia Farnnerus glorioſam quandam captat, nec ea diu fructur.

Equidem fateri cogor, ſecretum hocce non minoris eſſe valoris atque illud, quo

vina meliorantur, quippe cùm non minus lucri exinde redeat: Quandoquidem vero constitui merces ejus omnes omnino ab eo emere, hoc quoque ei relinquere non audeo, ut ipse alios hac de re informandi labore liberetur, & illi, qui alias longinquo itinere ipsum adire ab eoque merces has pecunia redimere cogerentur, tanti itineris molestiis supersedere possint, estque præparandi modus hic:

Recipe, quodcunque frumentum voles, sivè hordeum, sivè siligo, sivè avena, sivè triticum sit, idque aqua dulci per aliquot dies macera, postea pone ut protuberet, eodem modo atque frumentum præparatur ad cerevisiam exinde faciendam, perque certi temporis intervalla inverte, ne nimio calore incensum corrumpatur: Cum itaque benè protuberaverit, tunc ejusmodi frumentum late dispergitur, ut statim refrigescat, & acidum fieri nequeat.

Si verò confestim eo uti voles, tunc ejus tantum recipe, quantum distillatio tua requirit, inque aheno, aquis pleno, tamdiu coque, donec grana disrumpantur, tunc in ligneum vas effunde, tepidumque cum factum fuerit, ei recentes cerevisiæ fæces adde, & fermentari permitte: Cum satis fermentatum

ratum fuerit, quod quidem duobus, aut tribus ad summum diebus fieri consuevit, tunc ex frumento illo in vulgari vesica per distillationem vinum adustum conficitur: Residuum, quod in vesica remanet, ad saginandos boves, vaccas, sues aliaque pecora conducit.

Vinum vero adustum, quod exinde provenit, rectificari debet, ut moris est, & hoc pacto longe suavius & sapori acceptius redditur, quam aliud adustum vinum ex frumento confectum: Ratio hæc est, quod unum quodque frumentum ex quo vinum adustum præparari debet, si statim post molituram in fermentationem ponatur, necessario in vesica in pultem per coctionem redigatur, atque ita adustione corruptum fœtens adustum vinum producat.

Protuberans verò & disruptum hocce frumentum aduri non potest, ideoque bonum adustum vinum profert.

Potest etiam frumentum lapide molari frangi, aqua superfundi & per vesicam in alia vesica vel aheno, aquis pleno, collocatam, distillari, sic etiam aduri nequit, non tamen adeo multum exinde promanat.

NB. Quod si quis adustum hoc vinum ex vini fæcibus confecto vino adusto par quoad

quoad saporem efficere velit, tunc illud super vini fæcibus rectificandum est, hoc enim pacto per oleum vini, quod copiosè in fæcibus reperitur, saporem vini adusti ex vini fæcibus comparati acquirit, & per omnia & in omnibus ejus loco usurpari potest.

NB. Qui volet poterit etiam absque prævia coctione & fermentatione protuberans frumentum adhuc calidum in vase quodam tepenti aqua perfundere, hoc pacto enim frumentum per se fermentari incipit, nec ullis fæcibus ad fermentationem ejus opus est, non tamen adeo suave adustum vinum exinde provenit, ac si prius coctum fuisset: Per coctionem enim frumento ingratus sapor adimitur, quem vinum adustum aliàs retineret: Præterea etiam longe plus vini adusti provenit, si frumentum per coctionem eo usque perductum est, ut rumpatur.

Et iterum tibi, benevole Lector, præclarum adeoque utilissimum secretum, quo magnas opes acquirere poteris, si recte eo utaris, & in magna quantitate id elabores.

Nec injuria Farnnerus centum Ungaricos (secundum ejus æstimationem) pro eo accipere potuisset, longe enim pluris æstimandum est, præsertim si residuum frumenti

ti impensas solvat: Nemo tamen in posterum ei centum Ungaricos pro eo solvet, cum hic publicè describatur.

Injuria ferme quidém est hoc divulgari, quia verò spurcissimis Farnneri manibus jam versatur, præstat, ut eo & alii frui possint, quam ut ille pro lubitu suo inque sui solummodo emolumentum ubique id pedibus conculcet.

Quamvis verò per communicationem meam Farnnerus pellem Leoninam induerit, auricolæ tamen asininæ sub ea condi nequeunt.

Velet se quocunque modo velit, non tamen omnino eas abscondere poterit, ne promineant, quemadmodum ex hoc paragrapho liquet, ubi scribit, se quatuor mensuras trans aquas misisse exploratum an aquas marinas sufferre possint, tunc enim in portu se navigare existimat.

Deus bone, quanta ex profundissimi hujus Farnneri profundissima Philosophia elucet sapientia!

Sane si unum atque alterum ejusmodi experimentum denuo exhibebit, ut vinum adustum aquas sufferat, optimo jure meritus est, ut in Academia morionum primarius creetur Professor, id enim ipsi conveniret

quippe

quippe cum causa, quare potus quidem aquis marinis alterentur ipsi occulta non sit, quemadmodum scribit.

Prius tamen experimentum in quatuor istis mensuris facturus est, quod si comprobatum fuerit, tunc pro remuneratione quadam, hanc artem se docturum promittit.

O perversi mundi cœcitatem, quæ inani quoque superbia intumescit! Quis unquam audivit, quod bonus spiritus ardens, sive ex vino, sive ex frumento confectus sit, aquis marinis corruptus fuerit? Concedo quod corrumpi possit, nimirum si jam ante invalidus fuerit: bonus vero firmusque spiritus ardens nunquam trans mare vectus corrumpetur, quippe cum omnia vina aquas sufferant, exceptis illis solummodo, quæ spiritus defectu laborant, generosa vero vina perrarò, quo plus enim spiritus in potu aliquo, sive id vinum, cerevisia aut mulsum, fuerit, eo minus periculi est, ut ab aquis corrumpatur.

Quod si igitur spiritus, qui in vino est, à corruptione præservat, quo pacto ergo vinum adustum, quod, si bene præparatum fuerit, nil nisi spiritus est, per aquas corrumpetur?

Si Spiritus in vino præservator & defen-

for

ſor vini eſt, quod tamen magna aquæ quantitate circumdatum & debilitatum eſt, ita ut vinum bonum permaneat, & ab aquarum corruptione tutum ſit, cur ergo ſeipſum defendere nequeat, utpote ab aquis liber firmiſque viribus pollens?

Quis dubitat concentratam vitam majora perferre poſſe quam diffuſam & debilitatam vitam?

Ex his videre licet, quantas ex lumine Naturæ Farnnerus hauſerit ſcientias, prout gloriatur.

16. *Omnis generis Cereviſias viribus augere.*

HOc loco aſininas ſuas aures Farnnerus iterum exerit, dum ſcribit, ſe poſſe Cereviſiam viribus adeo augere, ut generoſitate vino Rhenano non ſit deterius.

Hic quilibet ſapiens diſpicere poteſt, quanta & quam ſtupenda in hoc homine ſit ſtultitia.

Ecquid bonitatem vini Rhenani viribus ejus tribuet? quod quidem longe erratum eſt: Bonitas enim Rhenani vini conſiſtit in ſuavitate & non in viribus ejus.

Vinum Gallicum longe fragrantius eſt quam

quam Rhenanum, ſuavitate tamen & ſanitate cum eo minime conferendum eſt: Conſimiliter quoque vinum Ungaricum, Græcum, Italicum, Hiſpanicum &c. longe majoribus viribus præditum eſt, ſuavitate tamen ut & bonitate atque ſalubritate Rhenano vino multum deterius eſt, licet viribus præcellat & vinum Rhenanum vincat.

Atque ita magnum hoc eſt abſurdum: Viribus quidem augere illam additione ſpiritus ardentis in fermentatione poteſt, quo diutius duret, ſi ita confortetur, id quod negare non poſſum, & fieri quoque debet: Quod verò acetum exinde confici queat, aceto vini ſimile, purum putum hoc quoque eſt mendacium: Quamvis enim fortis cereviſia etiam forte acetum det, nunquam tamen acetum vini exinde conficietur, magna enim differentia inter acetum vini & cereviſiæ, licet utraque viribus paria ſint, reperietur, ſi utriuſque examen inſtituatur: Unde apparet Farnnerum adhuc ignorare quid ſit acetum, cum diſcrimen ejus neſciat.

Generoſum & ſincerum vini acetum hæc examina perfert: Primo, ſi in vitro probationis agitetur, ex tempore claritatem ſuam recipit, nullamque ſpumam, fœces, aut bul-

bullas in superiori parte relinquit, prout acetum cerevisiæ facit: quantumvis enim viribus polleat, tamen eam naturam retinet ut spumas concipiat, si agitetur, æquè ac cerevisia ex qua confectum est: Acetum verò vini spumas non relinquit.

Secundò, quo diutius acetum vini coquitur, eo fortius evadit: Ratio hæc est, quod naturalis eique innata acredo in eo sit, quæ volatilis non est, acredo vero aceti cerevisiæ consistat in volatilitate, quæ coctione imminuitur: Quò diutius igitur coquetur, eo debilius exinde fiet.

Et hæc sunt certissima & præcipua duo acetorum examina, quæ Farnneri acetum nunquam sufferet, ideoque acetum cerevisiarum erit atque permanebit, nec meretur, ut quinquaginta Imperialibus ab eo præparatio ejus redimatur.

17. *Cerevisias acidas.*

HOc quod attinet, nihil artificii id requirit, nec meretur, ut ubique præparatio ejus pretio docenda promittatur, cum ipsimet rustici id calleant, qui in tinam acidæ cerevisiæ duos aut tres manipulos bene cribratorum faginorum cinerum, pauxil-

lo cerevisiæ madefactorum, projiciunt optimeque agitant, & per octo dies ita requiescere permittunt, tunc enim cineres; ratione salis, quod in eis est, acredinem cerevisiæ præcipitant, & cerevisia rursum fit potabilis.

NB. Si cerevisia non nimis acida sit, potest etiam manipulus cribratorum cinerum Linteo cuidam insui & in cerevisiam per operculum immitti, in eaque relinqui, hoc pacto enim ab acredine cerevisia præservatur, nec necesse est ut cerevisia agitetur & turbetur.

Manipuli etiam nonnulli tritici in cerevisiam conjecti acredinem ad se attrahunt, quemadmodum id quoque faciunt ovorum putamina, oculi cancrorum, conchæ testudinum, conchæ marinæ, calx viva, aliaque similia, quæ acredinem attrahunt, & in dulcedinem convertunt.

Unde verò est, quòd Farnnerus vini atque aceti scientiis jam scateat, cum tamen ante biennium, cum adhuc vinum adustum & cerevisiam præpararet & venderet: prout apud me conquestus est, in earum tractatione multa damna perpessus sit, ita ut pereundum ei fuerit, nisi adustionem frumenti in vesica, fœtorem vini adusti, & cerevisiæ

acre-

acredinem tollere atque remederi didicisset.

Cur eo tempore sibimet opitulari & damna ista præcavere non potuit? Objiciet ille quidem, sibi interea temporis lucem quandam affulsisse, cujus beneficio naturam cognoverit. Verum quicquid etiam objiciat, nunquam me tamen inducet ut credam, lucem hanc tanta copia ita repentè ei affulsisse, id quod absurdum est: Nemini enim tot præclaræ scientiæ per noctem somnianti infunduntur: purum putum id est mendacium.

Quod vero fidelis mea informatio, qua eum instruxi, instar luminis ei affulserit, eumque in rectam semitam deduxerit, id verissimum est, licet ille indignus sit pretiosis istis margaritis, quas instar frendentis apri spurcissimis pedibus conculcat.

18. *Acetum ex frumentis.*

HUnc paragraphum quod attinet, jam in præcedenti decimo sexto paragrapho demonstratum est, quod impossibile sit, ut ex frumentis acetum fieri possit, quod aceto vini simile sit: Quare nec hoc quinquaginta Imperiales, prout ille putat, meretur.

19. *Acetum ex viridibus Lignis.*

DEmiror ſane, quod Farnnerum non pudeat ejuſmodi res, quæ jam ante multos annos dilucidè à me deſcriptæ ſunt, ceu novas in lucem reducere, ut pro pretio alios eas doceat, quæ jam dudum publicè excuſæ ſunt in prima parte Furn. Atque ita ſe alienis plumis exornat.

Sed objiciet ille, hæc atque alia in examine vera eſſe comperi, ideoque ea deſcribo: Quem in finem vero id facit, in nullum alium, quam ut eos, qui has res à me ante complures annos deſcriptas eſſe neſciunt, pecunia emungat.

Qui harum rerum quid expetit, in prima parte Furn. meorum eas inveniet, nec Farnnero pro communicatione earum decem Imperiales ſolvere neceſſe habebit.

20. *Quamvis Glauberus.*

MIrum quidem eſt, Farnnerum à conviciis ſuis tam diu ſibi temperaſſe.

Hic contemnit modum meum ex fæcibus vini tartarum extrahendi, cum tamen ſatis clarè atque perſpicuè deſcriptus & Norimbergæ ante annum editus ſit, quem Farnne-

ne-

nerus nunquam corrigere poterit. Posito verò eum compendium quoddam præterea invenisse, quod quidem fieri potuit, cum facilius sit arti jam inventæ quid addere, quam artem illam invenire, numquid propterea eum decuit homines ab hac arte, quæ plenariè descripta est, & gratis haberi potest, retrahere, eam contemnere, longeque melius à se inventam esse apud omnes jactitare.

Quid boni viri de his malignis ausis censuri sint, facilè judicari potest: quod si nihil horum scripsissem, quis eum docuisset, in vini fœcibus tartarum esse? Ego verò non solum comperi & scripsi quod in iis sit, sed & prolixè docui, quo pacto utiliter exindè extrahi possit.

Hic tamen nugator impudentissimè mentiri audet, se illud correxisse, seque accedi & pretio illud à se redimi jubet.

Non tamen arbitror, quenquam adeo dementem extiturum, qui pro eo viginti Imperiales solvere velit, quod gratis habere possit: Quare nemo facilè ab eo se decipi patietur.

Eodem etiam modo cum reliquis meis secretis agit, (quæ licet à me habeat, sua tamen esse falsissimè jactat) quo hic cum fæ-

cibus vini procedit, nimirum cum meo Alkaheſt, Panacæa, vini melioratione, compendioſa frumenti diſtillatione, aceti præparatione, cereviſiæ correctione, aliiſque in locis compluribus.

Unde ille ſcire potuiſſet, quid per Alkaheſt & Panacæam meam intelligeretur, quidve tenuia vina & cereviſias melioraret, quomodo frumentum ſine aduſtione ſpiritum ardentem in copia daret, & an tartarus in vini fæcibus eſſet, & quomodo exinde extrahi deberet; niſi hæc omnia à me vidiſſet & didiciſſet, quorum etiam ante complures annos publicè in ſcriptis meis mentionem feci, quod notiſſimum eſt atque ipſe negare non poteſt, quantumvis etiam veritati reluctetur.

21. *Omnia ♀. æra.*

HOc loco Farnnerus docet, quod ♀. æra ſint ſeparanda, cum tamen ea non ſeparentur, ſed fundantur, ut exinde cuprum proveniat, quod cuprum, ſi argentum contineat, debito pondere plumbi permiſtum ſeparatur: mineræ vero cupri nunquam ſeparantur, quod ille non intelligit, ſuamque in terminis illis inſcitiam hoc pacto

cto prodit. Hic modus ſeparandi ſat notus eſt, & ubique locorum ubi cupri mineræ reperiuntur in copia elaboratur & occultari nequit.

Qui cupri æra poſſidet facile aliquos inveniet, qui exinde cuprum eliciant & poſtea ſeparent, nec opus habebit ut ea de cauſa Farnnerum adeat.

Demiror ſane ejus extremam impudentiam, quod non vereatur promittere ſe alios edocturum tot ſcientias, quarum ſi dimidiam partem calleret, pagus ipſius omnes illos furnos, quibus ad demonſtrationem earum indigeret, non caperet.

Præterea pro his & ſequentibus ſcientiis, cum tamen omnium difficillimæ & laborioſiſſimæ ſint, pecuniam non poſtulat, ſed pro remuneratione quadam omnes illas demonſtraturum ſe promittit.

22. *Ex Teſtis & Cupellis.*

HANC quoque ſeparationem ex teſtis ex ſcriptis meis deprompſit, ut calumnioſas ſuas literas ea augeret: Nec credo eum id facere poſſe, cum à me id non viderit, fitque per pulverem Carbonum, quemadmodum in colloquio meo Chymico luculentiſſimè id deſcripſi.

23. *Aurum & Argentum.*

HANC ARTEM Lazarus Ercker deſcripſit, ſed quia nimis difficilis eſt ejus modus, faciliorem ego indicavi in Explicatione Miraculi Mundi, ſequenteſque furni fuſorii in ea quoque deſcripti reperiuntur, ideoque non opus eſt, ut hic eorum deſcriptio ponatur.

Omnes hæ inventiones meæ ſunt, quas Farnnerus falsò ſuas jactat; infidus enim meus famulus furnos hos, quos apud me vidit, Farnnero extruxit.

Et tandem:

Quod ultimos hoſce quatuor paragraphos attinet, nihil habeo quod ad illos reſpon-

ſpondeam, cum me non concernant, uti priores, & Farnnerus ipſemet ſaltem eos pro ſpeculationibus & non pro experimentis venditet, quemadmodum & ego illos nihil niſi phantaſias imaginationes & ineptias eſſe duco: Unum tamen eſt, ad quod reſpondere me oportet, quod in tertio paragrapho ſcribit, futurum ut Alkaheſt Glauberi ad latebras confugere cogatur, quamvis planè rejiciendus non ſit. Quod ſi adeo inutilis eſt, ut ad latebras confugere cogatur, cur eum quinquaginta Imperialibus, Panacæam verò, quæ cum eo præparatur, triginta Imperialibus venum exponit? jamque bonam pecuniæ ſummam exinde conflavit: Si planè inutilis eſt, cur ergo tanto pretio aliis ſciens volenſque vendidit & adhuc venalem offert? Quod ſi Farnnerus Alkaheſtum meum jure adeo inutilem eſſe dixit, ut latebras petere cogatur, certè multos decepit. Ego verò confidenter aſſero, Alkaheſtum meum ad nullius conſpectum latebras ſubiturum, ſed ubique locorum ſui ipſius defenſorem fore: Calumniatores, perfidi, fures, eorumque complices ad latebras confugiant, non verò meus Alkaheſt. Si meliora quam ego invenit, in lucem illa emittat, quemadmodum ego feci,

ci, ut quilibet judicare possit, verane an falsa sint: Quorsum istæc jactantia atque in aliis contemnendis scelerata vanitas? Cum veritas multis verbis & jactantia non egeat. In scripto suo, quo pretium singulorum secretorum definit, ultimorum paragraphorum contenta, videlicet à vigesimo primo, ad vigesimum octavum, absque certo pretio alios edocturum se saltem pro honorario promittit, quæ tamen omnium optima essent, si ea sciret. Quod si illa effecta dare aliosque docere posset, gratis certe non demonstraret, quippe cum impossibile ei futurum esset, ut furnos, qui ad ea conficienda requiruntur, dimidii anni spatio extruere posset.

Ex quo satis superque videre licet, eum ipsum ignorare quæ scribat: Certe si merces ejus quas absque pretio gratis à me habet, emptores invenirent, non dubitandum est, quin unius anni spatio aliquot millia Ungaricorum exinde ad illum reditura essent: Hoc sine dubio est obulo nummum Joachimicum excudere, & utrumque sibi servare, quod quidem adeo perfidè, atque sceleratè, atque unquam fieri potuisset, actum esse nemo negabit.

Hæc tibi hac vice respondenda esse duxi,

quo

quo ſpurciſſimum mendaciiſque turgidum os tuum tibi obturarem, quod ſi denuo ejuſmodi mendaciis atque calumniis me infeſtare non dubitabis, aliis remediis effrænam iſtam tuam malitiam cohibere me compelles.

Interim nullus dubito, quin cordati atque boni viri in breviſſima hac Apologia mea (in qua mendaciſſimæ tuæ Calumniæ non indecentibus aut contentioſis verbis, ſed tuis obligationibus atque autographis refutatæ ſunt) quam ſceleratè atque perfidè mecum egeris, ſatis ſuperque videre poſſint. Damnum hoc, quod mihi intuliſti, nec tu nec omnes tuæ & præſentes & futuræ facultates, nec omnes tui aſſeclæ unquam reparare poterunt: Reſtat igitur, ut cum Jobo dicam, Deus dedit, Deus quoque abſtulit, ſit nomen Domini benedictum. Quod verò pœnam divinam (cui ego vindictam hac vice committo) propterea evitaturus ſis, non credo.

Omnium rerum certum idque ſuum tempus eſt, quod & ego ſumma cum patientia expectando interitum tuum (cum Deus juſtæ cauſæ patrocinium ſuſcepturus eſt) hiſce meis oculis ſpe citius forte videbo. Non defuiſſet quidem mihi materia latius de hiſ-

ce

ce differendi, nisi certa de causa id facere hac vice supersedissem. Quam primum vero (Deo juvante) per otium licuerit, non intermittam omnibus omnino neutræ parti addictis hominibus in toto orbe duodecim quæstiones solvendas proponere, ex quibus quilibet ingenuus bonusque vir, quam ingratus, perfidus, iniquus, imò inhumanus erga me fueris, videre, animadvertere & dijudicare poterit.

AD

ADMONITIO
AD
LECTOREM.

CUm relatum mihi ſit, quod Farnnerus iniquiſſimè ferat, quod in Apologia mea per diſcurſum dixerim, quod ex eo tempore, quo Farnnerus convictorem ſuum interfecit, aliam quoque naturam aſſumpſerit, & à me planè alienatus & perfidus factus fuerit, ex quibus verbis Farnnerus colligere atque inferre vult, me ipſi cædem illam exprobrare, cum tamen Judicum ſententia ab ea abſolutus ſit: Ideoque ad hæc reſpondeo, quod his rebus me non immiſceam, cum mea nihil referat, rectene an ſecus ille fecerit. Ille viderit, qua ratione ſe Deo excuſet, nihil illud ad me, nec ei id exprobro, cum ſatis ſuperque jam ante notum ſit. Quod vero cædis illius mentionem feci, id diſcurſu ita ferente factum eſt, nec

non

non dicere potuiſſem, ex eo tempore, quo Farnnerus occiſum ſuum convictorem in vitam revocavit, mentitus enim hoc pacto fuiſſem, cum econtra verum adeoque veriſſimum ſit, quod cum gladio tranſegerit. Confido itaque neminem futurum, qui verba mea multo minus vehementiores affectus meos in defendenda fama atque exiſtimatione mea adhibitos (quibus fortaſſe quilibet alius quoque indulſiſſet) in malam partem interpretetur.

F I N I S.